

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5/3'2020

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\)](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. № 1328 (економічні науки). Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії

внутрішніх справ України (Протокол № 8 від 26 травня 2020 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 29.05.2020

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2020
© "Економіка. Фінанси. Право",
2020

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 5/3'2020

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\)](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3))

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 21 December 2015 № 1328 (economic sciences). Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on July 11, 2016 № 820 (legal sciences). Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analytik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 8 dated May 26, 2020). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 29.05.2020

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analytik", 2020
© "Economics. Finances. Law",
2020

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Ніжинський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, головний науковий співробітник Наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., доцент, ректор Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижєвська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПРАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права та адміністративного регулювання Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Технічний редактор: Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovykh, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Nizhyn Agrotechnical Institute of National University of Bioresources and Nature Management

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, Chief Scientist of the Scientific Laboratory for Criminal Police of the Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv

Kryshchopa Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Pollakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Associate Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balгимбекова Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovykh, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Musin Kuat Saniazdanyovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Frytskiy Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Yaroyvi Anatolii Oleksandrovykh, PhD Law, Professor of Law and Administrative Regulation Department, Mariupol State University, retired judge

Technical editor: Kutsiak Oleksandr Anatoliiovych

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

<i>Г.І. ШАРКОВА, К.В. КОВТУНЕНКО, Ю.І. ПРОДІУС.</i> Управління ризиками сільськогосподарського підприємства в умовах опанування зовнішніх ринків	6
<i>О.М. КРАВЧЕНКО, А.Б. КОВАЛЕНКО.</i> Фактори впливу на розвиток консалтингових послуг	9
<i>О.Ю. ЖАМ, Я.І. СУХОПЕР.</i> Порівняльний аналіз податку на прибуток та податку на виведений капітал: сучасний стан та перспективи	12
<i>Н.В. ДУЛГЕРОВА, В.С. ШВАГІРЕВА.</i> Правові основи для використання електронної комерції в умовах виходу на міжнародні ринки збуту	17
<i>О.М. КРАВЧЕНКО, К.О. ЛИХАЩЕНКО, О.Д. БЄЛОБРОВ.</i> Логістика морського транспорту	20
<i>Т.В. МАТЮК, Н.-К.А. БЕССАРАБОВА.</i> Взаємозв'язок рівня освіти та зайнятості населення	24
<i>О.М. КРАВЧЕНКО, Н.В. МАШОШИНА.</i> Інноваційний потенціал торгівельних підприємств	28
<i>О.П. МАКОВЕЦЬ, І.К. ДРОЗД.</i> Кібербезпека як фактор фінансової безпеки підприємства	31
<i>О.М. КРАВЧЕНКО, М.С. ЯЦЕНКО, Ю.К. ПОДПАЛОВА.</i> Підвищення ефективності управління ресурсами у сфері освіти за допомогою застосування логістичного методу управління	36
<i>Г.А. ДОРОШУК, Д.М. КОРОБЧУК.</i> Методи та інструменти управління змінами	39

CONTENTS

H.I. SHARKOVA, K.V. KOVTUNENKO, Y.I. PRODIUS. Risk management of the agricultural enterprise in the conditions of supervision of external markets	6
O.M. KRAVCHENKO, A.B. KOVALENKO. Factors of influence on the consulting services development	9
O.Y. ZHAM, Y.I. SUKHOPER. Comparative analysis of income tax and tax on the shown out capital: modern realities and prospects	12
N.V. DULHEROVA, V.S. SHVAHIREVA. Legal basis for the use of e-commerce when entering international markets	17
O.M. KRAVCHENKO, K.O. LYKHASHCHENKO, O.D. BIELOBROV. Logistics of maritime transport	20
T.V. MATIUK, N.-K.A. BESSARABOVA. Correlation between level of education and employment rate	24
O.M. KRAVCHENKO, N.V. MASHOSHYNNA. Innovative potential of trade enterprises	28
O.P. MAKOVETS, I.K. DROZD. Cybersecurity as factor of financial security of the enterprise	31
O.M. KRAVCHENKO, M.S. YATSENKO, Y.K. PODPALOVA. Resource management efficiency improvement in the field of education through the logistics management method application	36
H.A. DOROSHUK, D.M. KOROBCHUK. Methods and tools of change management	39

ШАРКОВА
Ганна Іванівна
hanna.sharkova@mzeid.in

КОВТУНЕНКО
Ксенія Валеріївна
k.v.kovtunenکو@mzeid.in

ПРОДІУС
Юлія Іванівна
j.i.prodius@mzeid.in

студентка, Одеський національний
політехнічний університет

д.е.н., професор, зав. кафедри,
Одеський національний
політехнічний університет

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

УДК 338.45

**УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ОПАНУВАННЯ ЗОВНІШНІХ РИНКІВ**

**RISK MANAGEMENT OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF
SUPERVISION OF EXTERNAL MARKETS**

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).1)

SHARKOVA Hanna Ivanivna – student, Odesa National Polytechnic University

KOVTUNENKO Kseniia Valeriivna – Doctor of Economics, Professor, Head of department, Odesa National Polytechnic University

PRODIUS Yuliia Ivanivna – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University

У даній статті розглядається дослідження ризиків, що існують на сільськогосподарському підприємстві, а також ризики, що виникають в умовах опанування зовнішніх ринків. Описано ризики на підприємстві та заходи їх усунення. Виявлено групи розподілу ризиків у сільському підприємстві, визначено напрями впливу на ризики в господарювання в умовах опанування ринків. Розглянуто існуючі методи традиційного й альтернативного страхування. Визначено головні причини виникнення реінжинірингу.

* * *

В данной статье рассматривается исследование рисков, существующих на сельскохозяйственных предприятиях, а также риски, возникающие при освоении внешних рынков, описываются которые бывают риски на предприятии и меры их устранения. Обнаружено на какие группы делятся риски в сельском предприятии, определены направления влияния на риски в хозяйствовании при овладении рынков. Рассмотрены существующие методы традиционного и альтернативного страхования. А также определены основные причины возникновения реинжиниринга.

* * *

Introduction. The agro-industrial complex consists of a complex system, using the power of all the main features of the system: the complexity of work, the complexity of efficient resources. The state of the agro-industrial complex is an important indicator of a sustainable national economy whenever needed as a whole. Given the economic and political instability of recent years, risk management of agricultural enterprises is becoming one of the most pressing issues.

The purpose of this paper is to identify and study the main risks that manifest themselves in agriculture in the acquisition of foreign markets, to determine the characteristics of the manifestation of risk in the activities of agricultural enterprises in modern economic conditions.

Result. Risks are possible adverse events that may occur and as a result of which there may be losses, property losses of participants in foreign economic activity. Entering a foreign market is always an introduction to competition. The main risks of an agricultural enterprise in mastering the foreign market: weather conditions; unsatisfactory production resources and products; undesirable changes in the quality and quantity of factors of production, reducing the quality of seed, fertilizers. Unpredictability of natural and climatic conditions and changes in harvest volumes, fluctuations in prices in domestic and foreign markets are the main factors influencing changes in incomes of agricultural producers.

Conclusion. Risk is the probability of deviation of the real value of the studied process, phenomenon, event from the planned one, which leads to diversity in the decision-making process to improve the efficiency of agricultural production. It is necessary to develop a methodology for determining the nature of the risk in relation to agricultural production and highlight the main features of its manifestation in agriculture.

Ключові слова: ризик, ризики АПК, ризик-менеджмент, сільське господарство, зовнішні та внутрішні чинники ризику, реінжиніринг, інновації

Ключевые слова: риск, риски АПК, риск-менеджмент, сельское хозяйство, внешние и внутренние факторы риска, реинжиниринг, инновации

Keywords: risk, risks of agrarian sector, risk-management, agriculture, external and internal risk factors, reinzhiniring, innovations

ВСТУП

Агропромисловий комплекс є складною системою, якій об'єктивно властиві усі основні особливості великої системи: складність структури, складність взаємозв'язків. Для України значущість агропромислового комплексу обумовлена зв'язками населення значної частини країни, що історично склалися, із землею, з роботою на землі, високою часткою сільськогосподарського виробництва у валовому внутрішньому продукті.

Для більшості країн, а особливо для країн з орієнтацією на аграрну економіку, якою на цей час є Україна, стан агропромислового комплексу відображає стан національної економіки, та виступає в ролі індикатора будь-якої держави загалом. Управління ризиками сільськогосподарських підприємств займаються вітчизняні та зарубіжні вчені. Значну увагу питанням управління ризиком в агропромисловому комплексі приділяли такі економісти як І. Балабанов, Л. Бернстайн, В. Вігліньскій, В. Макаренко, М. Мескон. Проте у своїх дослідженнях ми опиралися на думку саме вітчизняних авторів такі як В.П. Горьовий, О.М. Кобилянська. В умовах економічно-політичної нестабільності останніх років, управління ризиками сільськогосподарських підприємств стає одним з найбільш актуальних питань.

МЕТА роботи є виявлення та дослідження основних ризиків, які проявляються у сільському господарстві в умовах опанування зовнішніх ринків, визначення особливостей прояву ризику в діяльності аграрних підприємств у сучасних умовах господарювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних фахових та профільних видань, різноманітні ресурси Internet. У проведенні досліджень було використано методи узагальнення, аналізу, системного підходу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ризики – це можливі несприятливі події, що можуть відбутися, і в результаті яких можуть виникнути збитки, майнові втрати учасників зовнішньоекономічної діяльності. Ризик – це небезпека. Тому коли говорять про ризик у сфері аграрного виробництва, переважно мають на увазі небезпеку виникнення різних втрат і збитків. Природні сили в будь-якій іншій галузі розглядаються лише з погляду стихійного лиха і заподіяння збитків, але сільське господарство в цьому відношенні є винятком. Ринкова ситуація стосовно виробництва може значно змінитися за рік в несприятливий для підприємства бік. Таким чином, діяльність аграрних підприємств і ризик завжди взаємопов'язані, а тому з боку науковців йому приділяється значна увага.

Аграрне підприємство є найбільш ризиковим видом діяльності. Це пов'язується з тим, що процес виробництва включає в себе кілька стадій (це оранка, підготовка ґрунту до сівби, сівба культур, догляд за посівами, збір урожаю тощо), на кожній з яких аграрний товаровиробник може зазнати збитків внаслідок помилкових дій, прийняття невірних рішень або

негативної дії навколишнього середовища [1].

За своєю сутністю ризик – це поєднання ймовірності та наслідків настання несприятливих подій та важливий елемент підприємницької діяльності. Згідно з відповідним законодавством у державі всю сукупність ризиків у сільському господарстві поділяють на такі групи: виробничі ризики; ринкові ризики; кредитні ризики; інституціональні ризики; особові ризики; фінансові ризики; екологічні ризики. Непередбачуваність природно-кліматичних умов та зміна обсягів збору врожаїв, коливання цін на внутрішньому та зовнішньому ринках є основними факторами, що впливають на зміни в доходах сільськогосподарських товаровиробників [2].

Також серед ризиків можуть бути: природно-ерозійні процеси, недоотримання сільськогосподарської продукції внаслідок несприятливих погодних умов, хімічне забруднення, забруднення отрутохімікатами ґрунтів, зниження якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Тому, достатньо надійним джерелом захисту від сільськогосподарських ризиків є їх страхування.

Ринок використовує невеликий набір страхових продуктів, відсутнє повноцінне ризикове страхування на весняно-літній період, зокрема, не покривається такий системний ризик, як посуха. Загалом ринок агрострахування потребує посилення системних зусиль уряду стосовно його розвитку, зокрема, вдосконалення регулювання та надання системної підтримки цьому сектору. Для державного захисту зовнішнього ринку надаються субсидії, протекції інтересів в умовах входження у митні і торгові союзи, встановлення тарифно-митних обмежень стосовно ввезення продовольства на внутрішній ринок. Вихід на зовнішній ринок завжди є вступом до конкурентної боротьби.

Головні ризики сільськогосподарського підприємства в опануванні зовнішнього ринку:

- погодні умови;
- незадовільні виробничі ресурси і одержувана продукція;
- небажані зміни якості і кількості факторів виробництва, зниження якості посівного матеріалу, добрив;
- зміна грошово-кредитної політики;
- політичні ризики;
- нестабільна ситуація;
- несвоєчасна доставка;
- валютні ризики;
- ризики під час транспортування.

Напрями впливу на ризики в господарюванні в опануванні ринків: відмова від ненадійних партнерів, постачальників; відмова від прийняття ризикованих проектів, рішень; стратегічне планування діяльності; прогнозування зовнішньої економічної ситуації; моніторинг соціально-економічного та правового середовища; активний цілеспрямований маркетинг; відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку; створення спеціальних резервних фондів у натуральній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику); залучення зовнішніх джерел (отримання кредитів та позик, державних дотацій для компенсації збитків та відновлення виробництва); стра-

хування; передача ризиків через укладання договорів факторингу, поручительства; передача ризику через укладання біржових угод (хеджування); диверсифікація; здобуття додаткової інформації; лімітування.

Напрямки оптимізації ризиків найбільш вдало поєднуються у механізмі хеджування фінансових ризиків. Формування системи ризик-менеджменту на основі імплементації строкових фінансових інструментів створює передумови ефективного управління ризиками [3].

Висока динаміка розвитку зовнішнього середовища і необхідність створення гнучкої структури взаємодії сільськогосподарських підприємств може слугувати методика реінжинірингу, вона ґрунтується на процесному підході. Головні причини виникнення реінжинірингу полягають у значному прискоренні змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі компанії, щоб задовольнити вимоги споживачів, не поступатися суперникам в умовах високої конкуренції, вдосконалити свої внутрішні процеси. Основу реінжинірингу складає пристосування діяльності компанії під потреби клієнта. Методологію реінжинірингу необхідно будувати на інноваціях: технічних, технологічних, продуктових і організаційно-економічних. Інновація – це нова ідея, реалізована на практиці. Необхідність інновацій викликана високим динамізмом ринкового середовища, зростанням конкуренції і зниженням рентабельності. Впровадження реінжинірингу підприємства, заснованого на інноваціях, дозволить набути компанії ряду конкурентних переваг, розширити ринкову долю компанії, збільшити прибуток і зробити її привабливою для інвестицій [4].

Головне значення реінжиніринг в аграрному секторі економіки є забезпечення продовольчої безпеки країни, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції шляхом пріоритетної і масштабної державної підтримки, забезпечення населення вітчизняними продовольчими товарами.

ВИСНОВКИ

Ризик – це ймовірність відхилення реальної величини досліджуваного процесу, події від планової, яка приводить до багатоваріантності у процесі прийняття рішень стосовно підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Необхідно розробити

методику визначення сутності ризику стосовно аграрного виробництва та виділити основні риси його прояву у сільському господарстві. Уникнути невизначеності й ризикових ситуацій, збігів обставин, здатних спричинити за собою настання ризикового випадку – неможливо. Реалізація заходів стримування ризиків, що були розглянуті, дозволять організувати ефективну регіональну мережу, сприятиме зниженню вартості сільськогосподарської сировини в умовах збереження або підвищення економічної ефективності діяльності у цьому секторі економіки, а також призведе до розширення економічної доступності продуктів харчування за рахунок зниження цін.

Список використаних джерел

1. Кобылянська О.М. Ризик як економічна категорія та його особливості в аграрному виробництві. *Економіка АПК*. 2008. № 1. С. 140-145.
2. Горьовий В.П., Сидоренко О.В. SWOT аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. 276 с.
3. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційноаналітичний збірник / за ред. П.Т. Саблука та ін. К.: IAE UAAN, 2002. 647 с.
4. Червінська Т.М. Управління ризиками в АПК як передумова забезпечення стійкості галузі. *Ефективна економіка*. 2015. Вип. 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/133.pdf

References

1. Kobylanska O.M. Risk as an economic category and its features in agricultural production. *Economics of AIC*. 2008. № 1. pp. 140-145. (in Ukrainian)
2. Horovyi V.P., Sidorenko O.V. SWOT analysis of the stock market of agricultural products in Ukraine. *Problems of economy*. 2014. № 2. 276 p. (in Ukrainian)
3. Agroindustrial complex of Ukraine: state, trends and prospects of development: Information and analytical collection / ed. P.T. Sabluk et.al. Kyiv: IAE UAAN, 2002. 647 p. (in Ukrainian)
4. Chervinska T.M. Risk management in AIC as a prerequisite for ensuring sustainability of the industry. *Efficient economy*. 2015. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/133.pdf (in Ukrainian)

КРАВЧЕНКО
Оксана Михайлівна
o.m.kravchenko@mzeid.in

УДК 338.462

КОВАЛЕНКО
Альбіна Борисівна
albina.kovalenko@mzeid.in

**ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК
КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ**

**FACTORS OF INFLUENCE ON THE
CONSULTING SERVICES DEVELOPMENT**

к.е.н., старший викладач,
Одеський національний
політехнічний університет

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).2)

студентка, Одеський
національний політехнічний
університет

KRAVCHENKO Oksana Mykhailivna – PhD in Economics, Senior Lecturer, Odesa National Polytechnic University

KOVALENKO Albina Borysivna – student, Odesa National Polytechnic University

У статті розглянуто основні тенденції консалтингу на українському ринку консалтингових послуг. Охарактеризовано перспективи розвитку консалтингових послуг на ринку України. Сформульовано тлумачення сутності консалтингових послуг. Позначено проблеми ринку консалтингових послуг та можливі причини низького попиту на консалтингові послуги в Україні. Визначено фактори впливу на ефективність консалтингових послуг та індикатори їх результативності. Запропоновано заходи стосовно підвищення ефективності консалтингових послуг.

* * *

В статье рассмотрены основные тенденции консалтинга на украинском рынке консалтинговых услуг. Охарактеризованы перспективы развития консалтинговых услуг на рынке Украины. Сформулированы толкования сущности консалтинговых услуг. Обозначены проблемы рынка консалтинговых услуг и возможные причины низкого спроса на консалтинговые услуги в Украине. Определены факторы влияния на эффективность консалтинговых услуг и индикаторы их результативности. Предложены меры по повышению эффективности консалтинговых услуг.

* * *

Introduction. At the present stage of development of the world economy, consulting services are an extremely important element of the market infrastructure of developed countries. The formation and development of the consulting market in Ukraine is caused by the processes of transformation of the economic system in the country. After analyzing current research in this area, it is clear that the work is mainly aimed at: analysis of consulting activities; study of practical and methodical world experience of counseling etc. However, these studies are not aimed at studying the factors influencing the effectiveness of consulting services

The purpose of this paper is to form the main factors influencing the effectiveness of consulting services.

Results. Consulting services involve providing clients with sound information on issues relevant to them on a variety of objects. The current stage of development of Ukrainian consulting is transitional, and further prospects for the formation of the industry will depend entirely on the process of stabilizing market relations in Ukraine. The development of consulting in Ukraine is necessary to reduce the dependence of the Ukrainian economy on foreign experts. The main problem of consulting in Ukraine is the low demand for consulting services. Prerequisites for the success of consulting services are: the formation of theoretical and methodological support of consulting; conducting analytical and marketing research; training and development of consultants; customer relationship management. You can identify the main factors influencing the effectiveness of consulting services: availability of qualified consultants; organizational and communicative mechanisms of effective interaction with clients etc. Indicators of success and efficiency can be: profitability of consulting companies, income; customer satisfaction; quantitative and qualitative parameters of the client base; time of existence on the market of consulting services.

Conclusion. Thus, based on the study, it can be determined that the current stage of development of consulting services in Ukraine is transitional. Factors such as: the economic situation in the country have a strong influence on the efficiency of consulting services; competition; solvency of consumers of consulting services. Medium impact - professionalism of consultants; Weak – business globalization; the level of development of the consulting services market.

Ключові слова: консалтингові послуги, фактори впливу, ефективність, виток, ринок консалтингових послуг

Ключевые слова: консалтинговые услуги, факторы влияния, эффективность, развитие, рынок консалтинговых услуг

Keywords: consulting services, factors of influence, efficiency, development, consulting services market

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку світової економіки консалтингові послуги є надзвичайно важливим елементом ринкової інфраструктури розвинених країн світу. Становлення та розвиток консалтингового ринку в Україні спричинений процесами трансформації економічної системи у країні. Хоча надання консалтингових послуг в Україні, як один з видів посередницької діяльності, є відносно новим напрямом у бізнесі та перебуває на початковому етапі становлення свого

розвитку, перехід економіки до ринкових відносин відзначив консалтинг одним із важливих напрямів сучасного бізнесу.

Проблеми розвитку консалтингових послуг в Україні досліджено у публікаціях таких науковців, як: В.А. Верба, О. Довгий, Б.С. Гузар, М. Кубра, К.В. Ковальська, Р.М. Пастушенко, Т. Решетняк, К.В. Ковтуненко та ін.

Аналіз останніх досліджень показав, що роботи науковців спрямовано переважно на: аналіз консаль-

таційної діяльності; вивчення практичного і методичного світового досвіду консультування; формування єдиного уявлення про методи вирішення проблем, які мають місце на підприємствах тощо. Проте, потребують подальшого вивчення та систематизації фактори розвитку консалтингових послуг, визначення основних проблем ринку консалтингових послуг, та формування рекомендацій щодо підвищення ефективності надання консалтингових послуг в Україні.

МЕТА статті – систематизація основних факторів розвитку консалтингових послуг.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові публікації, роботи та дослідження вітчизняних науковців. У проведенні дослідження використовувалися методи порівняння, узагальнення, аналізу та системний підхід.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні інформація як ресурс може використовуватися будь-яким суб'єктом господарювання, який нею володіє. Це допомагає йому швидше пристосовуватися до зовнішніх змін середовища. Інформація у консалтингу відіграє визначну роль. Адже консалтингові послуги передбачають надання клієнтам обґрунтованої інформації з актуальних для них проблем стосовно найрізноманітніших об'єктів [1]. Хоча світова економіка, здається, сповільнюється, попит на консалтингові послуги продовжує характеризуватись стійким зростанням у всьому світі. Це відбувається через необхідність імплементації позитивного досвіду ефективного управління, запобігання та виходу з кризових становищ, забезпечення оптимальної роботи організацій всіх типів. Використання консалтингу значно пришвидшує реагування на стрімкі зміни у конкурентному середовищі, дозволяючи оптимізувати витрати часу та грошей.

Розвиток консалтингових послуг в Україні має здебільшого хаотичний характер. Особливості функціонування ринку консалтингових послуг загалом визначаються специфікою самого продукту – консалтингової послуги. Консалтингова послуга – інтелектуальний продукт, що залишається у володінні клієнта після завершення консультування [2].

Сучасна стадія розвитку українського консалтингу є перехідною, і подальші перспективи формування галузі цілком залежатимуть від процесу стабілізації ринкових відносин в Україні.

До основних тенденцій розвитку консалтингових послуг можна віднести: зміну суспільного інформаційного менталітету та формування свідомого попиту на консалтингові продукти; збільшення частки українських консалтингових фірм у загальних продажах галузі; підвищення платоспроможності українських компаній, результатом є поступове зростання попиту на послуги консалтингових компаній; зростання попиту внаслідок політичних подій на консалтингові послуги з розробки, впровадження та супроводження експортно-імпортних схем, оптимізації бізнес-процесів, переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) тощо; поживавлення конкурентної боротьби за рахунок зниження бар'єрів мобільності

стратегічної групи іноземних компаній та проникнення у галузь нових учасників [3].

Розвиток консалтингу в Україні необхідний для забезпечення виходу підприємств на новий рівень роботи з використанням сучасних методів управління для забезпечення конкурентоспроможності на вітчизняних та зарубіжних ринках. Для цього постає необхідність одночасного залучення іноземних спеціалістів та постійного підвищення кваліфікації вітчизняних, оскільки, не зважаючи на високий імідж іноземців, місцеві спеціалісти краще розуміються на специфіці роботи у своїй країні, знають особливості законодавства та оподаткування. Водночас є необхідність у популяризації консалтингових послуг, та підвищенні довіри до консалтингових агентств, оскільки у нашій культурі прийнято справлятися з більшістю проблем самотужки, що не завжди дає своєчасні та ефективні рішення постійно змінюваних задач. Успіх консалтингового бізнесу в Україні залежить від готовності до нововведень, адаптованості набору послуг до потреб клієнтів, пошуку нових продуктів і ринків.

До основних бар'єрів українського консалтингу можна віднести: обмеженість споживчого сегмента; імідж якості продуктів; доступ до фінансових та інформаційних ресурсів та ділова репутація і престиж фірми.

Основною проблемою консалтингу в Україні є низький попит на консалтингові послуги. Причинами можуть виступати: зниження ділової активності в Україні; відсутність досвіду роботи з незалежними експертами; низька платоспроможність споживачів послуг; неспроможність оцінити корисність консалтингових послуг; відсутність гарантій конкретних результатів; відсутність гарантій позитивного ефекту від консалтингу; складність отримання об'єктивної інформації про консультативні фірми та їх можливості, надійність і репутацію.

Основні складнощі, які перешкоджають попиту на консалтингові послуги в Україні наступні: українські консультанти більш зорієнтовані на свої знання й звичні послуги, ніж на проблеми клієнтів; відсутність інформації з одночасною зацікавленістю в одержанні даних про внутрішню ситуацію й зовнішні умови; прагнення до самостійності; незначний рівень інтеграції українських консалтингових компаній у міжнародні консалтингові структури. За умови усунення цих недоліків, можливо попит на консалтингові послуги в Україні зросте.

Передумови успіху консалтингових послуг полягають у: формуванні теоретико-методичного базису забезпечення консультування; проведенні аналітичних та маркетингових досліджень потреб у консалтингових послугах; підвищенні кваліфікації консультантів; створенні дієвих механізмів взаємодії з клієнтами.

Можна виділити основні фактори впливу на ефективність консалтингових послуг: наявність кваліфікованих консультантів; організаційно-комунікативні механізми ефективної взаємодії з клієнтами; навички ефективного управління консалтинговими операціями; наявність репутації та гарантій якості консалтингових послуг; наявність партнерів та довгострокові відносини з ними; відповідність міжнародним тен-

денціям розвитку консалтингових послуг.

Індикаторами успіху та результативності консалтингової компанії можуть служити: рентабельність консалтингових компаній, доходи; задоволеність клієнтів; кількісні та якісні параметри клієнтської бази; час існування на ринку консалтингових послуг.

Для забезпечення розвитку консалтингової діяльності в Україні слід запровадити такі заходи: створення професійної консультативної команди в Україні, яка мала б змогу зменшити залежність країни від іноземних консультантів; застосування інноваційних технологій у сфері управління консалтингом; формування системи професійної освіти з підготовки консультантів; створення та урегулювання нормативно-правової бази; підвищення якості консалтингових послуг шляхом адаптування зарубіжного досвіду до умов національної економіки [4].

ВИСНОВКИ

Консалтингові послуги виграють значну роль у розвитку економіки країни, оскільки наявність кваліфікованих консультантів дозволяє пришвидшити вирішення багатьох нестандартних питань та ситуацій, з якими стикаються підприємства в процесі своєї роботи. Накопичений досвід вирішення різноманітних задач дозволяє приймати рішення оперативно та знаходити найефективніші способи протистояння мінливому середовищу. Сьогодні швидкість реагування стає пріоритетним фактором у конкурентній боротьбі. У ситуації, коли мати широкий профіль вузьких спеціалістів для ряду організацій непомерно дороге задоволення, наявність можливості отримати консультативні послуги з ряду питань від сторонньої консалтингової організації стає оптимальним шляхом вирішення великого спектру питань, з найменшими витратами. Підвищення рівня відповідальності консалтингових компаній, та курс на забезпечення необхід-

ної кваліфікації консультантів створить перспективи успішного розвитку консалтингу на ринку послуг України.

Список використаних джерел

1. Еш С.М. Ринок фінансових послуг. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 400 с.
2. Верба В., Решетняк Т. Ринок консалтингових послуг. Його становлення та розвиток в Україні. URL: <http://www.management.com.ua/consulting/cons002.html>
3. Ковальська К.В., Пастушенко Р.М. Тенденції розвитку ринку консалтингових послуг у контексті посткризового періоду в Україні. *Young Scientist*. 2018. № 8 (60). С. 195-200.
4. Ковальська К.В. Особливості і тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Ефективна економіка*. 2014. № 6, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3156>
5. Ковтуненко К.В. Сутність та роль інтелектуального капіталу. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1(1). С. 61-65.

References

1. Esh S.M. *Financial services market*. Kyiv: Center for Educational Literature, 2015. 400 p (In Ukrainian).
2. Verba V., Reshetniak T. *The market of consulting services. Its formation and development in Ukraine*. URL: <http://www.management.com.ua/consulting/cons002.html> (In Ukrainian).
3. Kovalska K.V., Pastushenko R.M. *Trends in the development of the consulting services market in the context of the post-crisis period in Ukraine*. *Young Scientist*. 2018. № 8 (60). pp. 195-200 (In Ukrainian).
4. Kovalska K.V. *Features and trends in the market of consulting services in Ukraine*. *Effective Economy*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3156> (In Ukrainian).
5. Kovtunencko K.V. *The essence and role of intellectual capital. Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*. 2013. Issue 1(1). pp. 61-65 (In Ukrainian).

ЖАМ

Олена Юрїївна
0977194499@ukr.net

УДК 336.774.3(045)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКУ НА
ПРИБУТОК ТА ПОДАТКУ НА
ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: СУЧАСНИЙ
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

СУХОПЕР

Яна Іванівна
yana11081998@ukr.netCOMPARATIVE ANALYSIS OF INCOME
TAX AND TAX ON THE SHOWN OUT
CAPITAL: MODERN REALITIES AND
PROSPECTSк. е. н., доцент, Національний
авіаційний університетстудентка, Національний
авіаційний університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).3)

ZHAM Olena Yuriivna – PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

SUKHOPER Yana Ivanivna – student, National Aviation University

Статтю присвячено характеристиці та аналізу податку на прибуток в Україні на сучасному етапі, також розглянуто питання рівня податкового навантаження, рівня всіх надходжень до державного бюджету України та всі питання та проблеми пов'язані з його управлінням. Також досліджено перспективи реформ стосовно цього податку, трансформації його у податок на виведений капітал в умовах отримання збитків підприємствами та зниження показників економічного рівня загалом. У статті здійснено порівняльний аналіз цих двох податків та проаналізовано вплив такого реформування на економіку всієї країни. Проаналізовано також європейські моделі оподаткування прибутку компаній з метою виконання міжнародних норм Україною.

* * *

The paper is devoted to the characterization and analysis of income tax in Ukraine at the present stage, as well as the issue of the level of tax burden, the level of all revenues to the state budget of Ukraine and all issues and problems associated with its management. The authors also examined the prospects for reform of this tax, its transformation into a tax on the withdrawn capital in the conditions of losses for enterprises and a decrease in economic indicators in general. The paper provides a comparative analysis of these two taxes and analyzes the impact of such a reform on the economy of the whole country. Also analyzed are European models of taxation of corporate profits in order to comply with international standards of Ukraine. At the present stage, the income tax is the main tax paid by legal entities, because making a profit is the main goal of any company, and such a tax can both promote development and cause quite big problems for business. At the same time, there is a lot of discussion and controversy about the transformation of the traditional income tax by the withholding tax, taking the example of Estonia. This issue is one of the most pressing now, because the transformation of the tax will have a strong impact on the state of our economy and will allow the business sector to develop with renewed vigor fairly quickly. The subject of this study is the tax on withdrawn capital, as well as how it affects the business of our country. The question of how to ensure reform in general and the transformation of income tax into withholding tax is still controversial and is often raised in the work of various experts.

The paper describes and compares these two taxes (income tax and withheld capital tax), focusing on the problems and shortcomings of both taxes and ways to improve the situation.

Ключові слова: податок на прибуток, оподаткування прибутку, податкове навантаження, податок на виведений капітал, порівняльний аналіз

Keywords: income tax, taxation of profit, tax loading, tax on the shown out capital, comparative analysis

ВСТУП

Українська система сплати податків на прибуток підприємств майже повністю задовольняє міжнародні стандарти. На сучасному етапі податок на прибуток є головним податком, який сплачують юридичні особи, бо саме отримання прибутку є основною метою будь-якої компанії, а такий податок може як сприяти розвитку, так і спричинити досить великі проблеми для бізнесу. Водночас відбувається досить багато дискусій та суперечок стосовно трансформації традиційного податку на прибуток податком на виведений капітал, беручи до прикладу Естонію. Це питання є одним з найактуальніших зараз, тому що трансформація податку досить сильно вплине на стан економіки нашої країни та дасть змогу розвинути підприємницькому сектору з новою силою досить швидко. Предметом цього дослідження виступає податок на виведений ка-

пітал, а також те, як саме він впливає на бізнес нашої країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання відносно того, як забезпечити реформу загалом та трансформацію податку на прибуток у податок на виведений капітал викликає і зараз суперечки та часто порушується в роботах різних фахівців Т. Шевцова, О. Шемяткіна, П. Себаст'яновича, Е. Курганського, О. Соколовського, І. Таптунова та ін.

МЕТОЮ статті є охарактеризувати та порівняти два цих податки (податок на прибуток та податок на виведений капітал), особливо зосередити увагу на проблемах і недоліках обох податків та на шляхи покращення ситуації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Починаючи з 2015 р. Україна запровадила класичну

європейську модель податку на прибуток, відповідно до якої основним серед всіх показників для розрахунку об'єкта оподаткування виступає бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який потім коригується на різниці, що визначаються у Податковому кодексі України. Це означає, що об'єкт оподаткування повинен розраховуватись лише на основі даних фінансової звітності платника податків, через це фіскальний орган надає право здійснювати звірку того чи правильно ведеться бухгалтерський облік на підприємствах для різних податкових цілей. Класична європейська модель оподаткування прибутку є найпопулярнішою серед країн ЄС (не беручи до уваги Естонію), основна частина яких належить до Організації економічного співробітництва та розвитку [7].

Розглядаючи "єстонську модель", за якою Естонія у 2000 р. перейшла з податку на прибуток на власний вид податку, податком на виведений капітал оподатковують дивіденди або розподілений прибуток, а не сам прибуток компаній. Сам задум, ідея такого різновиду податків користується неабиякою популярністю у регіоні. Так, Грузія перейшла на даний вид податку ще на початку 2017 р., Молдова здійснила таку трансформацію за прикладом єстонської моделі у 2008 р. (але з часом скасувала її) [2].

З огляду на перше враження, різниця у податку на прибуток та податку на виведений капітал є істотною. Задля об'єктивності дослідження здійснимо порівняння та аналіз цих двох податків (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння податку на прибуток та податку на виведений капітал

Критерії	Податок на прибуток	Податок на виведений капітал
База оподаткування	Фінансовий прибуток компаній (відповідно до МСФЗ / національних стандартів обліку) з несуттєвими коригуваннями	Розподілений прибуток (дивіденди) та інші види виведеного з податкової системи капіталу, лише здійснені транзакції
Ставка	18% податок на прибуток +5 % податок на доходи фізичних осіб + 1,5 % військовий збір на дивіденди. Ефективна ставка податку 23,33 %	Становлять 5%, 15% і 20% та залежать від здійснених операцій. Платники податку самостійно визначають суми податку, що підлягають сплаті. Обов'язок щодо нарахування та сплати податку виникає у платника податку у випадку здійснення операції, що є об'єктом оподаткування
Міжнародні перекази та операції з трансфертним ціноутворенням	Коригування фінансового результату щодо трансфертного ціноутворення	Транзакції оподатковують, якщо є необхідними коригування відповідно до правил трансфертного ціноутворення
Податок на інвестиції	Оподаткування за ставкою 18 %, якщо фінансують за рахунок нерозподіленого прибутку; зараховано до витрат, якщо фінансування за рахунок кредиту. Прискорені норми амортизації для обладнання: 2 роки	-
Оподаткування витратків, які не мають відношення до бізнесу	Неділові види витратків повинні фінансуватись з прибутку. Перевірки за фінансовою звітністю	Оподатковують податком на доходи фізичних осіб
Вплив від зміни обмінного курсу	Може суттєво впливати на базу оподаткування. Різне знецінення гривні призводить до великих збитків, які декларують та переносять на майбутні періоди платники податків	-
Податок на кредити та відсоток за кредитами від пов'язаних осіб	Правило тонкої капіталізації обмежує відсотки, які включено до податкових витрат, з врахуванням розміру боргу по відношенню до розміру статутного капіталу	Відсотки, сплачені пов'язаним особам (нерезидентам) оподатковують за ставкою 20 % у частині, яка перевищує 50 % максимальної ставки Національного банку України
Оподаткування операцій з пов'язаними особами відносно товарів, послуг та прав власності	Всі витратки бізнесу, які включено як витрати при розрахунку бази оподаткування, повинні відповідати принципу звичайних цін	Лише контрольовані операції (лише товари) з неплатниками, використання методу «звичайної ціни» з оподаткуванням перевищень за ставкою 20 %

На базі показників наведених у табл. 1 можна повністю провести комплексний аналіз стосовно впливу зміни податку на прибуток на інший вид податку.

Надлишкова міра оподаткування має негативний вплив на інвестиційний клімат України. Податковий тягар, що лягає на реальний сектор економіки дуже сильно знижує процес економічного відтворення, а

підприємство може бути рентабельним, зазвичай, лише в єдиних умовах замовчування більшої частини своїх доходів задля уникнення обкладання податками.

Запровадження податку на виведений капітал сприятиме позитивній інвестиційній ситуації у країні через те, що нерозподілений прибуток підприємств, з яких здійснюють фінансування інвестицій, не виступатиме

у майбутньому об'єктом, який обкладається податком на прибуток. Запаси грошей компанії зростатимуть, що сприятиме підвищенню можливостей для фінансування більших інвестицій (в т.ч. за рахунок збільшення числа доступних кредитів та позик). І справді доступ до кредитів теж трохи покращиться через те, що підприємствам вже не треба буде підробляти собі збитки замість прибутків у фінансовій звітності задля значного зменшення податкових навантажень, що зі свого боку досить сильно знизить їх платоспроможність з погляду фінансових інституцій. Якщо ж оподатковувати лише виведений капітал, можна значно спростити життя новоствореним компаніям, яким знайомі ці труднощі, що пов'язані зі сплатою податку на прибуток раніше, ніж підприємство взагалі вийде на позитивний баланс руху грошових коштів, тоді як податок на виведений капітал вони почнуть перераховувати лише у випадку розподілення прибутку. Це також посприє відкриттю нових підприємств, розвитку вітчизняної економіки та зростанню малого бізнесу, як і економічного добробуту населення [4].

Головною ознакою такої системи є загалом те, що з появою можливості перенесення величезних збитків підприємств на майбутнє та істотне уникнення сплати податків багато підприємств взагалі не платять податок на прибуток, а тому не страждає від оподаткування нерозподіленого прибутку. Загалом у сучасній системі нерозподілений прибуток обкладається податком за ставкою 18 %, але недавно запровадили прискорені норми амортизації на інвестиції в обладнання, які можуть бути амортизовані протягом 2 років. Ця норма значно знизила різницю в оподаткуванні нерозподіленого прибутку між цими 2 системами. Але різниця залишилася для інвестицій в нерухомість та інших видів основних засобів [2].

З погляду практики порівняння податку на прибуток та податку на виведений капітал може лише значно покращити інвестиційні можливості того малого числа компаній, які сплачують податки за принципом обов'язковості сплати податків, не мають значних збитків, що переноситимуться на майбутні періоди, та інвестують в інші, відмінні від обладнання, основні засоби. Але така система є досить вигідною для новостворених підприємств. Крім того, стануть більш доступними банківські кредити та позики. У кінцевому підсумку ініціювання до запровадження податку на

виведений капітал, напевно, не сильно по впливає на інвестиції порівняно із сучасною системою. Але водночас відповідні прискорені норми амортизації у системі податку на прибуток компаній є підходом до скорочення різниці між системами. Крім того, навряд чи можна юридично скасувати у сучасній системі нагромаджені через знецінення гривні збитки підприємств від курсових різниць, якими б підозрілими та маловірогідними вони не були [3].

Сплата податків на дохід від операційної діяльності буде простішою через те, що зникнуть питання та проблеми, які ставлять під загрозу Державну фіскальну службу та мають змогу сильно вплинути на фінансові доходи компаній. Скажімо, оцінка справедливої вартості активів або резервів на виконання зобов'язань. Залишаться актуальними інші погляди в т.ч. правила трансфертного ціноутворення. Крім того, лімітування податкових перевірок перевіркою окремих операцій, а не повної фінансової звітності підприємств, може дуже сильно зменшити всі адміністративні витрати для самої компанії та органів влади.

Всі розуміють, що після того як запровадять податок на виведений капітал підприємств, компанії перестануть платити великі дивіденди (а замість цього почнуть використовувати нерозподілений прибуток на те, щоб профінансувати інвестиції), доходи бюджету зменшаться у перші роки після введення нової податкової системи. Дійсно, в Естонії після запровадження податку на виведений капітал у 2000 р. податкові доходи від ППК спочатку були набагато нижчими за надходження від податку на прибуток компаній. До цього ж у проекті закону О. Шемяткіна та Т. Шевцової [7] внесено пропозицію стосовно ставки податку 15 % для дивідендів, які сплачуються резидентам України, і це є набагато нижча ставка, ніж поточна ефективна ставка 23,33 %. Це означає, найперше, що податкова відстрочка та низька ставка податку призведуть рано чи пізно до негативного фіскального впливу.

За фактом фіскальний вплив від сплати податку на прибуток компаній треба порівнювати з його не досить гарним сучасним станом. Особливо зміна надходжень від податку за минулі роки говорить про поступове зниження значення цього податку у формуванні дохідної частини бюджету (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз зміни податкових надходжень до зведеного бюджету України в розрізі податків за 2014-2019 рр., млн. грн. [складено та розраховано авторами за даними джерела [6]]

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Доходи бюджету	357084,2	534694,8	616274,8	793265	928108,3	998278,9
Податкові надходження	280178,3	409417,5	503879,4	627153,7	753815,6	799776
частка у доходах держ. бюджету, %	78,46	76,57	81,76	79,06	81,22	80,12
Податок на прибуток	39941,9	34776,3	54344,1	66911,9	96882,3	107086,3
частка у доходах держ. бюджету, %	11,19	6,5	8,82	8,44	10,44	10,73
ПДФО	12645,8	45062	59810,5	75033,4	91741,8	109954
частка у доходах держ. бюджету, %	3,54	8,43	9,71	9,46	9,88	11,01
ПДВ	139024,3	178452,4	235506	313980,6	374508,2	378690,2
частка у доходах держ. бюджету, %	38,93	33,37	38,21	39,58	40,35	37,93
Акцизний податок	28085,5	38783,8	55116,3	66303,7	71143,8	69897,1
частка у доходах держ. бюджету, %	7,87	7,25	8,94	8,36	7,67	7

З огляду на приведені у табл. 2 дані та беручи до уваги статистику надходжень від податку на прибуток компаній, в останні роки та переоплати цього податку, можна підсумувати, що цей податок зараз не є бюджетоутворюючим. Дохід від податку на прибуток знижується насамперед через значні податкові збитки, які переносять на майбутні періоди платники податку на прибуток. За логікою під час сплати податку на виведений капітал ці втрати не матимуть ролі через те, що підприємство сплачуватиме податок на розподілений прибуток. За здатності правильно розподілити прибутки підприємство вже не буде збитковим. Проведення операцій під контролем посприє негайним податковим надходженням, які не зможуть бути порівняні з попередніми збитками, що за сучасної системи зроблять неможливим збільшення доходів завдяки застосуванню правил трансфертного ціноутворення.

Може спостерігатися зростання податкових надходжень від податку на виведений капітал у довгостроковому періоді, якщо контролювати його сплату насправді буде більш зручно для податкових органів. Та все ж перші декілька років переходу від однієї системи до іншої певне виникатимуть негаразди із податковим контролем через те, що як платникам податків, так і податковим органам треба буде цілком призвичаїтись до нової системи. Це, звичайно, посприє короткостроковим вигодам для підприємств та зі свого боку меншим доходам від податку на виведений капітал у перші роки започаткування [8].

Відомі вчені роблять свої прогнози, що після введення податку на виведений капітал вирішаться всі питання з глобальними схемами ухилення від сплати податків. Правила стосовно оподаткування відсотків за кредитами пов'язаних сторін, фінансової допомоги пов'язаним сторонам, на зміну цьому може з'явитись нова схема для ухилення від сплати податку: допомога або неповернений кредит, наданий пов'язаній особі закордон.

Найбільшим досягненням уряду України після 2014 р. було значне зменшення дефіциту у секторі державного управління. Повне фіскальне відшкодування будь-якої реформи повинно бути обов'язковим [3].

На нашу думку, без заходів із відшкодування суцільний вплив введення податку на виведений капітал стане негативним через те, що спровокує додатковий тиск на і без того складну ситуацію з бюджетом у країні. Для того щоб краще підрахувати вплив податку на виведений капітал на стан бюджету, треба здійснити аналіз даних, що стосуються нової податкової бази з ціллю точнішої оцінки доходів. Крім того, оцінки, що в силі, ще не в повному обсязі демонструють відрізки у часі надходжень податку на прибуток та податку на виведений капітал у перший рік після введення останнього. Деякі доходи податку на прибуток збираються тільки у першому кварталі року, наступного за податковим роком, у який вони будуть стягуватися. Отже, те, як вплине податок на виведений капітал на бюджет країни, можна буде помітити протягом перших двох років. Для того щоб спланувати бюджет, необхідно здійснювати надійні прогнози податкових надходжень з урахуванням цих часових проміжків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, зміна системи сплати податків на прибуток компаній в Україні з податку на прибуток підприємств на запропонований податок на виведений капітал, очевидно матиме хоч і незначний, але позитивний економічний вплив на інвестиції. Фіскальний вплив у короткостроковому періоді, очевидно буде негативним і повинен цілком відшкодуватися в умовах введення нового виду податку. У довгостроковій перспективі фіскальний вплив введення податку на виведений капітал, напевно, буде позитивним через спрощений контроль за дотриманням законодавства та відсутність перенесення збитків на майбутні періоди, в т.ч. через це буде спостерігатися непрямої ефект від покращення інвестиційного клімату. Підприємства та податкові органи, очевидно, виграватимуть від введення податку на виведений капітал через те, що зменшиться адміністративний тягар, тому прийняття рішення з приводу його запровадження насамперед повинно залежати від можливості відшкодувати короткострокові втрати доходів бюджету та присутності достатньо високого очікуваного адміністративного та економічного ефекту, щоб здійснити такі глобальні зміни законодавства.

Водночас у довгостроковій періоді система податку на виведений капітал виглядатиме як слушна та потрібна податкова система для України із особливими вигодами у формі зменшення адміністративного тягара, а це означає і полегшення контролю за дотриманням законодавства політичного тиску на податкові органи. У кінцевому підсумку підприємства отримали масові штрафи та пені за мізерні порушення, внаслідок чого позитивний вплив змін на інвестиційний клімат став негативним. Тобто, якщо Україна прийме рішення все-таки ввести ґрунтовні зміни у напрямку введення податку на виведений капітал, треба вчасно спрогнозувати повне та стійке відшкодування втрати бюджетних доходів до максимально можливого їх розміру.

Список використаних джерел

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Податок на виведений капітал на заміну податку на прибуток. URL: <http://b2future.org.ua/#rec7917051>
3. Порівняльна таблиця до проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал. URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/ECT-comparative-table_10_2016.pdf
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал". URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/explanatory_note_ECT_08_2016.pdf
5. Проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал". URL: http://kmp.ua/wp-content/uploads/2016/06/ECT-draft-law_10_2016.pdf
6. Войткова І.Р., Голишівська Л.В. Сутність податку на прибуток та його етапи розвитку. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/3_82780.doc.htm
7. Державна казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua
8. Копчинська К. Фіскальна ефективність оподатку-

вання прибутку підприємств. Фіскальна політика. 2014. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua>

9. Міністр фінансів: через введення податку на виведений капітал бюджет втратить на перших порах до 40 мільярдів. URL: <http://economics.unian.ua/finance/2117446-ministr-finansiv-cherez-vvedennya-podatku-navivedeniy-kapital-byudjet-vtratit-na-pershih-porah-do-40-milyardiv.html>

10. Татунінова І.І. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал. Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: www.kmp.ua

References

1. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukrainian)

2. Withdrawn capital tax to replace income tax. URL: <http://b2future.org.ua/#rec7917051> (in Ukrainian)

3. Comparative table to the draft Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the withheld capital tax. URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/ECT-comparative-table_-10_2016.pdf (in Ukrainian)

4. Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Tax on Withdrawn

Capital". URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/explanatory_note_ECT_-08_2016.pdf (in Ukrainian)

5. Draft Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Tax on Withdrawn Capital". URL: http://kmp.ua/wp-content/uploads/2016/06/ECT-draft-law_10_2016.pdf (in Ukrainian)

6. Voitkova I.R., Holyshvska L.V. The essence of income tax and its stages of development. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/3_82780.doc.htm

7. State Treasury Service of Ukraine. URL: www.treasury.gov.ua (in Ukrainian)

8. Kopchynska K. Fiscal efficiency of corporate income taxation. Fiscal policy. 2014. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua> (in Ukrainian)

9. Minister of Finances: due to the introduction of a tax on withdrawn capital, the budget will initially lose up to 40 billion. URL: <http://economics.unian.ua/finance/2117446-ministr-finansiv-cherez-vvedennya-podatku-navivedeniy-kapital-byudjet-vtratit-na-pershih-porah-do-40-milyardiv.html> (in Ukrainian)

10. Taptunova I.L. Transformation of corporate income tax into withheld capital tax. European Information Research Center. URL: www.kmp.ua. (in Ukrainian)

ДУЛГЕРОВА
Надія Валентинівна
dulherovanadezda@gmail.com

УДК 339.723

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЛЯ
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ
КОМЕРЦІЇ В УМОВАХ ВИХОДУ НА
МІЖНАРОДНІ РИНКИ ЗБУТУ**

ШВАГІРЕВА
Власта Сергіївна
d.v.shvagireva@mzeid.in

студентка, Одеський
національний політехнічний
університет

**LEGAL BASIS FOR THE USE OF
E-COMMERCE WHEN ENTERING
INTERNATIONAL MARKETS**

старший викладач, Одеський
національний політехнічний
університет

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).4)

DULHEROVA Nadiia Valentynivna – student, Odesa National Polytechnic University

SHVAHIREVA Vlasta Serhiivna – Senior Lecturer, Odesa National Polytechnic University

Статтю присвячено вивченню питання використання електронної комерції як інноваційного способу реалізації спектру комерційних відносин у дистанційній формі, і готовності законодавчої бази міжнародної спільноти і зокрема України для відмови від традиційних форм ведення бізнесу на користь його діджиталізації. У статті розглянуто законодавство США з питань електронної комерції, як еталонний приклад прогресивного правового поля відносин, що з'являються в мережі Інтернет. Розкрито ключові етапи розвитку електронної торгівлі та реалізації комерційних відносин загалом. Також розглянуто нормативні акти, що регламентують основні аспекти ведення електронної торгівлі. Особливу увагу приділено виявленню перешкод та готовності міжнародної та української правової бази для формування безпечного середовища для вільної реалізації електронної комерції.

* * *

The paper is devoted to the study of e-commerce as an innovative way to implement a wide range of commercial relations remotely, and the readiness of the legal framework of the international community and Ukraine in particular to abandon traditional forms of doing business in favor of its digitalization. The paper examines US e-commerce law as a reference example of the progressive legal field of relationships emerging on the Internet. The paper reveals the key stages of development of e-commerce and the implementation of commercial relations in general. The paper also considers the regulations of governing the main aspects of e-commerce. The paper pays special attention to the analysis of the identification of obstacles and readiness of the international and Ukrainian legal framework for the formation of a safe environment for the free implementation of e-commerce. As the role of e-commerce in international trade is significant. In some countries, it reaches more than 50% of all purchases (for example, the United States and the United Kingdom). The future of international trade is closely linked to the development of e-commerce, as its advantages are obvious over traditional forms of trade. Evidence of this can be the forecasts of analysts. E-commerce in international trade today plays an important role, as the Internet has become an effective intermediary between merchants around the world. International transactions in goods and services have been transformed throughout the supply chain. E-commerce is a major driver of economic growth in both developed and developing countries. The low cost of concluding contracts on the Internet allows companies of all sizes to expand their sales abroad and look for suppliers through Internet commerce. But the integration of information and communication technologies (ICT) into international business operations provides new opportunities and new challenges for businesses, governments, consumers and international organizations.

Ключові слова: електронна комерція, електронна торгівля, науково-технічний прогрес, правові умови, уніфікація, регламентація, законодавство, мережа Інтернет, регулювання правовідносин, інформаційні технології, правове поле

Keywords: e-commerce, e-target, scientific and technical progress, legal conditions, unification, regulation, legislation, Internet, regulation of legal relations, information technology, legal field

ВСТУП

Розвиток інформаційних технологій призвів до кардинальних змін у всіх сферах діяльності людини, традиційні способи ведення бізнесу у зв'язку з цим теж зазнали ґрунтовних змін, в результаті чого з'явився новий вид економічної діяльності – електронний бізнес. Глобалізація у контексті науково-технічного прогресу, динамічні процеси поширення та розвитку електронних ресурсів збільшення масштабів та географії продажів привели до розповсюдження електронної комерції, це свідчить про дуже велику значимість оптимізації міжнародної торгівлі. Безумовно, даний вид економічної діяльності, як і всі сфери господарювання, не може існувати без його державної регламентації. Таким чином, правове поле вимушено трансформуватися під задачі дотримання балансу інтересів бізнесу і кінцевих споживачів товарів та пос-

луг. Водночас постає питання стосовно узгодження з іншими країнами даних правових норм регулювання для здійснення міжнародної торгівлі використовуючи методи електронної комерції. Відмінності в адміністративних і цивільно-правових процедурах національного законодавства тієї чи іншої держави створюють перешкоди для міжнародної дистанційної торгівлі, подолати які здатна розробка єдиних уніфікованих правил ведення електронної комерції.

МЕТА роботи – дослідження правового підґрунтя розвитку і поширення електронної торгівлі як ефективного і оперативного механізму реалізації комерційних відносин Україні для здійснення міжнародної торгівлі.

МЕТОДИ ДОСТІДЖЕННЯ

Для написання даної статті використано українську нормативну базу з питань електронної комерції,

міжнародні та національні нормативно-правові акти. Використано такі методи дослідження, як системний, порівняльний, а також застосовувалися формально-юридичний метод та аналіз і узагальнення наукових, нормативних і практичних матеріалів, правове прогнозування.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сучасному етапі розвитку світової економіки закладаються основи «нової» економіки, базовою галуззю якої є інформаційні телекомунікаційні технології, завдяки яким виділилася нова сфера економічної діяльності – електронна комерція. Дана сфера економіки набула дуже великих темпів розвитку через те, що вона невід’ємно пов’язана із розвитком та розповсюдженням інформаційних технологій, які в останні двадцять років дуже стрімко прогресують. Електронна торгівля відбувається безпосередньо в мережевій економіці. Електронні магазини представляють собою основу функціонування електронної комерції [1]. Популярність Інтернет-торгівлі зростає: адже цей спосіб продажів зручний і для торговців, і для покупців. Заразом правове забезпечення Інтернет-продажів нерідко викликає питання, оскільки даний вид економічної діяльності є досить новим, першочерговою проблемою організації його регламентації є відсутність єдиного трактування поняття «електронної комерції». На даний час практика правового регулювання різних країн, а також досвід правотворчої діяльності міжнародних організацій показують, що дефініції цього терміну відрізняються один від одного досить сильно [3]. Розбіжності здаються незначними, але у сфері права колізії мають дуже важливе значення і сильно ускладнюють міжнародну електронну торгівлю.

Органи державної влади різних держав приступають до правового регулювання торгових відносин, що виникають у мережі Інтернет, як тільки стає зрозумілим, наскільки Інтернет реально впливає на суспільні відносини як в інформаційному, так і економічному контексті.

Дуже важливу роль у міжнародній регламентації електронної комерції відіграє законодавство Сполучених Штатів, що розробило оптимальну модель регулювання електронної торгівлі в умовах інтенсивного розвитку сучасних інформаційних технологій і подолання територіальних кордонів.

Ще у 1997 р. Президентом Клінтоном було підписано «Основи глобальної електронної комерції». Значення цього документа для розвитку міжнародної регламентації електронної торгівлі та національного законодавства зарубіжних держав складно переоцінити з огляду його фундаментального характеру і детального регулювання різноманітних відносин, що виникають в мережі Інтернет з приводу електронної торгівлі. Основи встановили п'ять принципів розвитку електронної комерції, найважливішими з яких стали «основна роль приватних суб'єктів», принцип «Мінімального втручання держави» [2]. Держава відповідно до Основ лише регулює чіткі для користувачів правила і закони взаємодії і має утримуватися від зайвих регуляцій, бюрократичних процедур, встановлення податків і тарифів на комерційну діяль-

ність, що здійснюється за допомогою мережі Інтернет.

Варто виділити такі рівні правового регулювання відносин електронної комерції: міжнародний, регіональний (в межах Європи) та національний.

До міжнародних актів у сфері електронної комерції відносяться наступні нормативно-правові документи.

Своєрідним зразком для національного законодавства у даній сфері для різних країн визнається «Типовий закон UNCITRAL про електронну торгівлю», прийнятий в Нью-Йорку в 1996 р. [4]. У ньому розкриваються використовуваний термінологічний і понятійний апарат, регламентовані питання про юридичну силу повідомлень і передач даних, врегульовано укладення договорів в електронній формі та викладені їх основні ознаки, визначені принципи міжнародної торгівлі в епоху інформаційних магістралей; врегульовано питання документообігу перевезення вантажів тощо. «Типовий закон UNCITRAL про електронні підписи». Даний Закон UNCITRAL від 2001 р. встановлює режим для технологій створення електронних підписів.

Наступним рівнем регламентації електронної комерції є регіональний рівень, який включає в себе нормативні акти Європейського Союзу з питань ведення комерційної діяльності в мережі [6]. Серед них варто виділити наступні акти, що застосовуються в Європі: Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.81 р. (Страсбург), Типова угода обміну в умовах міжнародного комерційного використання електронного обміну даними, прийняте Європейською економічною комісією ООН і Центром ООН 23.06.95 р., Угода про електронну комерцію (Рекомендація № 31, прийнята Центром ООН сприяння торгівлі та електронного бізнесу (UN / CEFACT), березень 2000 р. Женева), Декларація про глобальну електронну комерцію, затверджена Конференцією Міністрів Світової Організації Торгівлі (WT / MIN (98) DEC/2), Директива ЄС «Про електронну комерцію» від 08.06.00р., Директива ЄС «Про правила і оподаткування Інтернет-торгівлі» від 01.04.04 р., Резолюція Європейського парламенту стосовно безпечного використання Інтернету та нових онлайн технологій від 02.12.04 р.

Українська влада визнає важливість застосування новітніх інструментів і належне функціонування ринку електронної комерції. З метою формування правового поля і визначення організаційно-правових засад діяльності у сфері електронної комерції, встановлення порядку здійснення електронних угод з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем парламент прийняв основний нормативний документ в цій сфері – Закон України «Про електронну комерцію» № 675-VIII від 03.09.2015 р. [4]. Слід зазначити, цей Закон є прогресивним актом, оскільки регулює значний масив суспільних відносин, які до його прийняття взагалі знаходилися поза межами правового поля. Однак Закон № 675-VIII новий, окремі його положення вимагають вдосконалення, тому в міру розвитку електронної комерції в Україні і необхідності регламентації нових форм її прояву в нього повинні вноситися відповідні корективи.

Цивільний кодекс України містить ст. 207, яка допускає можливість укладення угоди за допомогою

електронних засобів зв'язку [5].

Також існують інші закони України та підзаконні нормативно-правові акти, які мають розрізнений характер регулювання окремих елементів електронної комерції. До них належать: Закон України «Про інформацію» від 02.10.92 р., Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.01 р., Закон «Про телекомунікації» від 14.05.03 р., Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.03 р., Закон України «Про електронний документ та електронний документообіг» від 22.05.03 р.

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.07 р. [7]. Він декларує державну підтримку нових «електронних» секторів економіки, вдосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин тощо.

Питання електронної комерції в Україні також опосередковано регулюються підзаконними нормативно-правовими актами, які мають вузьку сферу застосування і використовуються, переважно, в банківських операціях.

Закон України про електронну комерцію – це значний крок на шляху до створення необхідного правового поля в рамках якого українські продавці та покупці могли б здійснювали свою комерційну діяльність в мережі. Але цей крок неостанній, на даному етапі існує ще багато неврегульованих з правового погляду питань, які створюють перешкоди для трансграничної електронної торгівлі. Перша і дуже важлива проблема, про яку вже зазначалося раніше, – це відсутність чіткої міжнародної уніфікації положень у сфері електронної комерції. Також дуже швидкі темпи розвитку інформаційних технологій ускладнюють оперативне правове регулювання і внесення відповідних змін до законодавства.

ВИСНОВКИ

У результаті комплексного дослідження природи та особливостей трансграничної електронної торгівлі, міжнародних та національних принципів регулювання правовідносин, що виникають у сфері здійснення трансграничної електронної торгівлі, а також нормативно-правових актів у даній сфері, можна сформулювати поняття «електронної комерції», розкрити основні тенденції розвитку цього виду економічної діяльності у різних країнах. Електронна комерція – це сфера економіки, яка включає в себе всі фінансові і торговельні операції, здійснювані за допомогою комп'ютерних мереж, і бізнес-процеси, пов'язані з проведенням таких транзакцій. Оскільки це відносно нова галузь економіки, очевидно, що її правове регулювання не є зрілим та знаходиться на етапі трансформації. Водночас еталонним зразком законодавства у сфері електронної комерції є законодавство США, де був розроблений дуже важливий для формування принципів регулювання електронної комерції у всьому світі документ – «Основи глобальної електронної комерції».

До нормативних актів міжнародного рівня найперше слід віднести типові закони Комісії ООН із права міжнародної торгівлі «Про електронну торгівлю» та «Електронні підписи». Діяльність цієї комісії є

дуже важливою для світового розвитку і регламентації трансграничної електронної торгівлі.

Регіональний рівень ведення комерційної діяльності у мережі регламентується різноманітними нормативними актами Європейського Союзу, до яких належать угоди, конвенції, директиви та резолюції ЄС з питань електронної комерції.

На національному рівні в Україні правове регулювання електронної комерції здійснюється Цивільним кодексом, Законом України «Про електронну комерцію» і іншими законодавчими актами. Державних органів, які спеціалізувалися б на електронній комерції, в Україні немає. Питаннями електронної комерції на державному рівні займаються установи, які відповідають за розвиток експорту в цілому. Існуючі законодавчі акти створюють правове поле в межах якого може розвиватися електронна комерція в Україні, але в силу новизни, цього виду економічної діяльності для України, його правове регулювання не є досконалим та потребує доробки для повноцінного розвитку електронної торгівлі та виходу на міжнародні ринки збуту. Адже електронна комерція – це інструмент, його ефективність залежить від загального економічного та правового клімату.

Список використаних джерел

1. *Електронная коммерция* / Л.А. Брагин и др. Москва: *Экономистъ*, 2005. 286 с.
2. *Миненкова Н.В. Международно-правовое и национально-правовое регулирование электронной торговли: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2008. 225 с.*
3. *Проблемы унификации международного частного права: монография / отв. ред. А.Л. Маковский, Хлестова И.О. М.: ИЗУСП, Юриспруденция, 2012. 488 с.*
4. *UNCITRAL Model Law "On E-Commerce and Adoption Guidelines". URL: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf*
5. *Закон «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р.*
6. *Офіційний сайт Міжпарламентської Асамблеї Євразійського економічного співтовариства. URL: <http://www.ipaeurasec.org/archive/?Data=310709&month=0709>*
7. *Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>*

References

1. *E-commerce* / L.A. Bragin et al. Moscow: *Economist*, 2005. 286 p. (in Russian)
2. *Minenkova N.V. International legal and national legal regulation of electronic commerce: dis. ... cand. law sciences: 12.00.03. Moscow, 2008. 225 p. (in Russian)*
3. *Problems of unification of international private law: monograph / ed. A.L. Makovskiy, I.O. Hlestova. Moscow: IZiSP, Jurisprudence, 2012. 488 p. (in Russian)*
4. *UNCITRAL Model Law "On E-Commerce and Adoption Guidelines". URL: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf*
5. *Law "On e-commerce" from 03.09.2015. (in Ukrainian)*
6. *Official site of the Interparliamentary Assembly of the Eurasian Economic Community. URL: <http://www.ipaeurasec.org/archive/?Data=310709&month=0709>*
7. *Strategy of information society development in Ukraine. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (in Ukrainian)*

КРАВЧЕНКООксана Михайлівна
o.m.kravchenko@mzeid.inк.е.н., старший викладач, Одеський
національний політехнічний
університет**ЛИХАЩЕНКО**Катерина Олександрівна
Katya206201@ukr.netстудентка, Одеський національний
політехнічний університет**БЕЛОБРОВ**Олександр Дмитрович
Byelobrov98@gmail.comстудент, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 656.078

ЛОГІСТИКА МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ**LOGISTICS OF MARITIME TRANSPORT**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).5](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).5)**KRAVCHENKO Oksana Mykhailivna** – PhD in Economics, Senior Lecturer, Odesa National Polytechnic University**LYKHASHCHENKO Kateryna Oleksandrivna** – student, Odesa National Polytechnic University**BIELOBROV Oleksandr Dmytrovych** – student, Odesa National Polytechnic University

Статтю присвячено аналізу логістики морського транспорту. Авторами проаналізовано питання оптимізації роботи організацій усіх видів діяльності. Метою роботи є систематизація і розвиток теоретично-практичного базису логістики морського транспорту. Проаналізовано призначення морських перевезень, види вантажів, напрями перевезень, суб'єкти морських перевезень, структура флоту. Надані основні види суден морського транспорту та основні порти. Представлені особливості морської логістики та назви найвідоміших компаній морської логістики. У ході дослідження використано методи порівняльного аналізу, синтезу, узагальнення, індукції і дедукції. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, законодавчі та нормативно-правові акти України і світу.

* * *

Статья посвящена анализу логистики морского транспорта. Авторами проанализированы вопросы оптимизации работы организаций всех видов деятельности. Целью работы является систематизация и развитие теоретически-практического базиса логистики морского транспорта. Проанализированы назначения морских перевозок, виды грузов, направления перевозок, субъекты морских перевозок, структура флота. Представлены основные виды судов морского транспорта и основные порты. Представлены особенности морской логистики и названия самых известных компаний морской логистики. В ходе исследования были использованы методы сравнительного анализа, синтеза, обобщения, индукции и дедукции. Методологической и информационной основой работы являются научные труды, материалы периодических изданий, ресурсы Internet, законодательные и нормативно-правовые акты Украины и мира.

* * *

The paper is devoted to the analysis of maritime transport logistics. The authors analyze the issues of optimizing the work of organizations of all activities. The purpose of the work is to systematize and develop the theoretical and practical basis of maritime transport logistics. The purpose of sea transportation, types of cargo, directions of transportation, subjects of sea transportation, structure of the fleet are analyzed. The main types of sea transport vessels and main ports are provided. Features of sea logistics and names of the most known companies of sea logistics are presented. The introduction highlighted the work of domestic and foreign scientists on logistics. The study used methods of comparative analysis, synthesis, generalization, induction and deduction. As a result, maritime transport currently provides 4/5 of the world's cargo. Maritime logistics, ie the organization and provision of sea freight, is a special intermediary transport service that facilitates the process of delivery of goods from producer to consumer, regardless of the distance between them. Maritime logistics, ie the organization and provision of sea freight, is a special intermediary transport service that facilitates the process of delivery of goods from producer to consumer, regardless of the distance between them. The prerogative of maritime logistics is the transportation of goods by sea. This method of transportation is most suitable for the delivery of large over heavy loads over long distances. The organization of competent logistics of sea transportations is an important component of successful business. Transportation of products using ships has a number of advantages, due to which this type of delivery is one of the main, especially in the case of long-distance transportation.

Ключові слова: морська логістика, оптимізація, морський транспорт, вантажі, перевезення, судна, структура флоту, порти, морський фрахт, чартер, фрахтування, транспортування

Ключевые слова: морская логистика, оптимизация, морской транспорт, грузы, перевозки, суда, структура флота, порты, морской фрахт, чартер, фрахтование, транспортировка

Keywords: maritime logistics, optimization, maritime transport, cargo, transportation, vessels, fleet structure, ports, sea freight, charter, chartering, transportation

ВСТУП

У сучасних умовах особливо гостро стоять питання оптимізації роботи організацій усіх видів діяльності.

Висока конкуренція у сфері морського транспортування обумовлює постійну необхідність пошуку шляхів скорочення витрат, та можливостей отримання цінових конкурентних переваг в умовах одночасного скороче-

ння гарантованих термінів доставки вантажів, та підвищення надійності каналів поставок. Це обумовлює велику актуальність дослідження особливостей логістики морського транспорту, виявлення сучасних тенденцій та напрямів її розвитку.

Дослідженню логістики морського транспорту присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Н.І. Приходько, В.І. Воронов, А.В. Воронов, В.А. Лазарєв, В.Г. Степанов, Н.О. Адвокатова, К.С. Нікітенко, С.С. Мациніна та ін.

МЕТОЮ роботи є систематизація і розвиток теоретичного-практичного базису логістики морського транспорту.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано методи порівняльного аналізу, синтезу, узагальнення, індукції і дедукції. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, законодавчі та нормативно-правові акти України і світу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні морський транспорт забезпечує пересування 4/5 обсягу всього вантажу у світі. У міжнародних морських перевезеннях участь беруть не лише морські держави, але й «сухопутні», які намагаються мати свій флот [1-3]. Морські перевезення відіграють одну з вирішальних ролей у міжнародному перевезенні товарних вантажів. Це один з найдешевших видів перевезень, що надає змогу поставляти продукцію на великі відстані незалежно від габаритів.

На даний час необхідно застосовувати всебічний підхід на світовому ринку транспортних послуг та ефективно позиціонувати морські перевезення України на професійному рівні [4]. Морська логістика, тобто організація та забезпечення морських перевезень вантажів, є спеціальною посередницькою транспортною послугою, що полегшує процес доставки товарів від виробника до споживача незалежно від відстані між ними.

У сучасному світі, як і багато років тому, мало що змінилось, – підприємці перебувають у постійному пошуку регіонів і ринків, де дешевше, а також пошуку оптимальних шляхів перевезення морем. Проаналізувавши праці вітчизняних та зарубіжних вчених [1-8], систематизуємо основні поняття та особливості морських перевезень, які формують теоретико-прак-

тичний базис логістики морського транспорту:

1. Призначення. Морські перевезення це один з основних способів транспортування великих партій товарів водними шляхами і сировини від країни до країни, континенту до континенту, використовуючи ефект масштабу для економії на транспортуванні однієї одиниці товарного вантажу. Також слід зазначити, що морські перевезення мають перевагу відносно авіаперевезень, якщо питання швидкості перевезень стоїть на другому місці відносно вартості.

2. Види вантажів, що перевозяться. Це один з найважливіших аспектів, оскільки впливає на тип судна, який ми маємо обрати для перевезення. Є продукція, несумісна для перевезення на одному й тому же судні, це варто враховувати за умов необхідності одночасної доставки різнопланових вантажів. Серед вантажів розрізняють: нафтопродукти (наливні судна); руди, зерно, брукху (навалом, балкерні судна); змішані вантажі (змішані, універсальні судна); хімічні та спеціальні перевезення (спеціальні судна); контейнери (контейнеровози). Окремим блоком можна виділити перевезення людей (лайнери, пасажирські кораблі).

3. Напрями перевезень: Виділяють три основних і найбільших регіонів морських перевезень: «Атлантик» – за назвою Атлантичного океану; «Пасіфік» – за назвою Тихого океану (англійською Pacific Ocean); «Індійський» – за назвою Індійського океану. Окрім основних, виділяють також «Північний морський шлях» (ПМШ) через Північний Льодовитий Океан. Найбільш важливими і активними водними маршрутами перевезень є Атлантика і Тихий Океан. Різні за своїми деталями, загалом вони ділять обсяги світових морських перевезень практично навпіл.

4. Суб'єкти морських перевезень: У переважній більшості бізнес морської логістики повністю відданий на аутсорсинг, рідкісний виробник, здобувач сировини купує свій флот, оскільки необхідно оптимізувати маршрут, знати де і чим завантажитися, щоб плисти у зворотному рейсі не в баласті. Цими знаннями, як правило, володіють брокери. Вони мають інформацію про сотні кораблів в різних регіонах світу, відстежують маршрути і координують завантаження і розвантаження товарів і сировини, контролюють їх наявності у вантажовласників.

5. Структура флоту. Наведемо класифікацію морських суден відповідно до діючих норм (табл. 1).

Таблиця 1

Основні види суден морського транспорту [побудовано за даними джерела [6]]

Категорія	Повна вантажопідйомність, тонн
Handysize (Балкер)	10–39,999
Handymax (Сухогруз)	40–59,999
Panamax (Панамакс — контейнеровоз)	60–79,999
Post panamax (Дуже великий контейнеровоз)	80–109,999
VLOC (Дуже великі балкери)	200,000 +

6. Порти. Сучасний світ налічує більше 3000 портів. Це найважливіші інфраструктурні об'єкти. Порт може бути «горлом пляшки» як для експортерів, так і для імпортерів, саме тому розвиток портів є основним пріоритетом найбільших країн, а останнім часом і мультинаціональних корпорацій. Постійно здійснюється моделювання, розробляються і впроваджуються ефек-

тивні моделі управління роботою морського порту [7].

У продовження опису характеристик морського фрахту хотілось би відзначити, один з найбільш ризикових видів діяльності у світі. В одну хвилину компанія може стати банкрутом або заробити мільярди доларів. Наприклад, компанія морських перевезень сім'ї Онассіс стала успішною завдяки різкій, мало не

в один день, зміни балансу попиту-пропозиції флоту в регіоні внаслідок перекриття Суецького каналу однією з держав. В таких умовах ця компанія змогла встановлювати практично будь-які умови перевезень, оскільки її танкери були чи не єдиними в регіоні, інші були відсічені перекриттям каналу, і таких історій досить багато.

Найважливішу роль у світовій логістичній системі грають термінові морські контейнерні лінії, які являють собою основу глобальних ланцюгів поставок промислової продукції. Перевезення за гарантованими розкладами і твердими тарифами створюють вигідні умови для відправників дорожніх товарів, які не можуть накопичуватися у великі суднові партії. Такі відправники отримують можливість організації поставок з потрібною періодичністю і завчасного планування відповідних витрат. Чим вища частота руху суден по лінії і чим більше портів вона обслуговує, тим більше можливостей для адаптації до умов ринку отримують вантажовласники. На лініях експлуатуються, як правило, судна-контейнеровози максимальної місткості, які заходять у невелике число найбільших портів. Кінцеву доставку контейнерів здійснюють фідерні судна. Великі судноплавні компанії зазвичай організують кілька взаємопов'язаних ліній (сервісів), які можуть передавати контейнери один одному через перевалочні порти – хаби.

Регулярні лінії, обслуговуючі менш напружені напрямки і менш значущі порти застосовуються для універсальних суховантажних або комбінованих суден, здатних перевозити контейнери, вантажні місця «розсипом», колісну техніку, іноді – пасажирів. На таких лініях відправнику гарантується кількість відходів суден за певний період, але твердий розклад відсутній;

Ролкерні і паромні лінії. Перевізними документами, застосовуваними в лінійному судноплаванні, є лінійний коносамент, лінійна накладна або мультимодальний транспортний документ. Кожна компанія розробляє власні документи на підставі відповідних типових форм (проформ), відображаючи в ньому особливості обслуговування на конкретному напрямку або лінії.

Трампові перевезення на основі рейсового чартеру (charter party) характеризуються такими особливостями:

– відсутність зв'язку з обслуговуванням певних напрямків або портів. Трампове судно (назва походить від англійського tramp – бродяга), завершивши перевезення, може попрямувати в інший район світового океану, де його чекає новий чартер;

– перевезення великої партії, що належить одному відправнику. Зазвичай це повна суднова партія; також може фрахтували трюм або інші вантажні приміщення судна;

– транспортування дешевих наливних, насипних і навалочних вантажів;

– робота на основі разових контрактів – договорів рейсового чартеру;

– узгодження фрахтових ставок і умов перевезення стосовно кожного окремого договору.

Договір чартеру може укладатися на один або кілька рейсів, на роботу протягом певного часу або на перевезення певного обсягу вантажу. Для укладення

договору часто використовуються типові чартери, що відображають особливості морських перевезень певних видів вантажів.

Прерогативою морської логістики є перевезення вантажів морськими шляхами. Даний спосіб транспортування найбільш підходящий для доставки великогабаритних понад важких вантажів на далекі відстані.

Особливості морської логістики полягають в наступних пунктах:

– транспортування морськими шляхами здійснюється за допомогою спеціальних судів або контейнерів. Якщо обсяг вантажу дуже великий, доцільніше зробити найм окремого судна. Що стосується контейнерів, такі більш підходять для мультимодальних перевезень, а також доставки збірних вантажів;

– морське транспортування тих чи інших вантажів є економічно більш вигідним, ніж перевезення іншими методами. Транспортування вантажу особливо великими партіями знижує собівартість транспортування одиниці продукції в кілька разів;

– маршрути водного типу є досить гнучкими – в їх формуванні відсутня будь-яка необхідність прив'язки до будь-яких шляхів. Даний тип доставки легко прогнотозований;

– водне транспортування досить безпечне, контейнери забезпечують повне збереження вантажу. У більшості своїй компанії-логісти здійснюють страхування перевезених товарів.

– підбір контейнерів, призначених для транспортування товарів, здійснюється з урахуванням виду і розміру останнього. Можуть бути надані наступні типи контейнерів: танкери – для рідких вантажів, навалочні контейнери – для, наприклад, зерна або піску, рефрижераторні контейнери – для транспортування вантажів, що швидко псуються тощо;

– процес транспортування товарів морем контролюється впродовж всього періоду. Паралельно здійснюється контроль збереження вантажів.

Не зважаючи на те, що висока швидкість не відноситься до числа головних переваг морського транспорту, важливою перевагою лінійних морських перевезень є висока пунктуальність виконання розкладу. Середній відсоток виконаних за розкладом рейсів у світовому лінійному судноплаванні коливається в районі від 65 до 70%, водночас лідери ринку (Maersk, Hamburg Sud, Yang Ming) демонструють показники точності доставки порядку 88-92 %. Використання морських суден в якості власного транспорту широко застосовується найбільшими постачальниками масових вантажів у глобальних ланцюгах поставок (нафта, вугілля, зерно, добрива) та транснаціональними корпораціями з закінченим циклом виробництва від сировини до готової продукції (металургія, автомобільна промисловість тощо), які потребують гарантованого регулярного транспортування великих обсягів вантажів. Потреби таких користувачів не можуть бути задоволені ні лінійними сервісами, які не пристосовані для перевезення масових вантажів, ні трамповим судноплаством, яке не гарантує потрібного рівня регулярності. Тому великі корпорації формують флот, керований підконтрольними їм судноплавними компаніями. Така форма використання флоту носить назви індустріального або торгово-промислового судноплав-

ства (industrial shipping). Індустріальний флот, як правило, на 30–40% складається з власних судів, які задовольняють стабільні потреби у перевезеннях, а непокритий тоннаж покривається сторонніми посередниками на умовах тайм-чартеру або бербоут-чартеру в обсягах, що залежать від поточної потреби в перевезеннях.

Послуги морського транспорту є найдешевшими у розрахунку на одиницю транспортної роботи, водночас завдяки оптимальному вибору розміру судна можливе досягнення дуже значного ефекту масштабу.

Умови фрахтування судна для конкретного перевезення визначаються не тільки розміром суднової партії, але й характеристиками морських шляхів на маршруті (глибини, габарити судноплавних каналів), можливостями портів, між якими повинна бути виконана перевезення, а також пропускною спроможністю і поточним станом наземних транспортних комунікацій, що з'єднують ці порти з пунктами відправлення та призначення вантажу.

ВИСНОВКИ

Організація грамотної логістики морських перевезень – це важлива складова успішного бізнесу. Транспортування продукції за допомогою використання морських суден має ряд переваг, завдяки яким цей вид доставки є одним з основних, особливо за умови перевезень на великі відстані. Серед таких переваг можемо виділити: низька собівартість; відносна безпечність; багатофункціональність (на судах можна здійснювати морські перевезення вантажів різного виду – рідкого, сипучого, газоподібного тощо); можливість доставки великогабаритних товарів у великих обсягах; швидкість вантажно-розвантажувальних робіт. Проте важливо розуміти, що є і низка мінусів, таких як невелика швидкість порівняно з авіа або залізничним перевезенням, і відповідно небажаність транспортування судами товарів, що швидко псуються; можливість відхилення від зазначених термінів доставки у разі погіршення погодних умов, ризик втрати вантажу внаслідок погодних умов, піратства тощо.

Список використаних джерел

1. Приходько Н.І., Логінов О.В. Організаційно-правове забезпечення пересування товарів/вантажів на морському транспорті та значення логістичних провайдерів в процесі міжнародного перевезення. *Lex portus*. 2018. № 4. С. 67-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2018_4_8
2. Воронов В.И. Методологические основы формирования и развития региональной логистики: Монография. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета. 2003. 316 с.
3. Международные аспекты логистики / В.И. Воронов и др. Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2002. 168 с.
4. Лазарев В.А., Воронов В.И. Комплексный подход и

позиционирование морского транспорта России на мировом рынке транспортных услуг. *Транспорт: наука, техника, управление*. 2008. № 3. С. 5-10.

5. Адвокатова Н.О., Нікітенко К.С. Логістична стратегія реформування морської портової галузі України. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6970>

6. Класифікації морських суден. URL: <https://navy.mil.gov.ua/klasifikatsiji-morskikh-suden/>

7. Воронов В.И. Имитационная модель управления работой морского порта. *Вестник Самарского государственного университета им. академика С.П. Королева (НИУ)*. 2005. № 1 (7). С. 42-45.

8. Мацініна С.С. Аналіз об'єктів управління контейнерними перевізниками в логістичних ланцюгах поставок продукції. *РИЗИК: Ресурси, інформація, постачання, конкуренція*. 2011. № 3. С. 82-85.

9. Ковтуненко К.В., Кравченко О.М., Манічева А.В. Організаційно-економічне забезпечення управління міжнародними ланцюгами поставок в умовах глобалізаційних перетворень. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4/3. С. 20-22

References

1. Prykhodko N.I., Lopinov O.V. Organizational and legal support for the movement of goods / cargo by sea and the importance of logistics providers in the process of international transportation. *Lex portus*. 2018. № 4. pp. 67-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2018_4_8. (In Ukrainian).
2. Voronov V.I. Methodological foundations of the formation and development of regional logistics: monograph. Vladivostok: Publishing House of the Far Eastern University. 2003. 316 p. (in Russian)
3. International aspects of logistics / V.I. Voronov et al. Vladivostok: VSUES Publishing House, 2002. 168 p. (in Russian)
4. Lazarev V.A., Voronov V.I. Integrated approach and positioning of maritime transport in Russia on the world market of transport services. *Transport: science, technology, management*. 2008. № 3, pp. 5-10. (in Russian)
5. Advokatova N.O., Nikitenko K.S. Logistical strategy for reforming the maritime port industry of Ukraine. *Efficient economy*. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6970> (In Ukrainian).
6. Classifications of ships. URL: <https://navy.mil.gov.ua/klasifikatsiji-morskikh-suden/> (In Ukrainian).
7. Voronov V.I. Simulation model of seaport management. *Bulletin of Samara State University after academician S.P. Korolev*. 2005. № 1 (7). pp. 42-45. (in Russian)
8. Matsinina S.S. Analysis of the objects of management of container carriers in the logistics supply chains. *RISK: Resources, information, supply, competition*. 2011. № 3. pp. 82-85. (In Ukrainian).
9. Kovtunencko K.V., Kravchenko O.M., Manicheva A.V. Organizational and economic support of international management supply chains in the context of globalization. *Economics. Finances. Law*. 2020. № 4/3. pp. 20-22. (In Ukrainian).

МАТЮК

Тетяна Володимирівна
beskonechnost11@rambler.ru

УДК 331.57

БЕССАРАБОВА

Ніка-Катерина Андріївна
bessarabova-katja@rambler.ruВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ОСВІТИ ТА
ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯCORRELATION BETWEEN LEVEL OF
EDUCATION AND EMPLOYMENT RATEк.е.н., доцент кафедри, Одеський
національний університет імені
І.І. МечниковаDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).6)студентка, Одеський
національний університет імені
І.І. Мечникова*MATIUK Tetiana Volodymyrivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National University after I.I. Mechnykov**BESSARABOVA Nika-Kateryna Andriivna – student, Odesa National University after I.I. Mechnykov*

Статтю присвячено дослідженню взаємозв'язку рівня освіти та рівня зайнятості населення, а саме доведення впливу рівня освіти на рівень зайнятості. Розглянуто питання невідповідності підготовці фахівців вищими та середніми навчальними закладами та їх перекваліфікації потребам та кон'юнктури ринку праці. Відображено місце та роль рівня освіти у світі. А також зазначено актуальні проблеми України, пов'язані з рівнем освіти та його наслідками. У статті проведено аналіз 60 країн світу, який довів, що рівень безробіття значно нижчий серед людей із вищим рівнем освіти, а отже, доведено вплив рівня освіти на кількість зайнятого населення.

* * *

Статья посвящена исследованию взаимосвязи уровня образования и уровня занятости населения, а именно доказательства влияния уровня образования на уровень занятости. Также был рассмотрен вопрос несоответствия подготовки кадров высшими и средними учебными заведениями и их переквалификации потребностям и конъюнктуре рынка труда. Отображена роль и место уровня образования в мире. А также, указано актуальные проблемы Украины, связанные с уровнем образования и его последствиями. В статье проведен анализ 60 стран мира, который довел, что уровень безработицы значительно ниже среди людей с высшим образованием, следовательно, доказано влияние уровня образования на количество занятого населения.

* * *

The paper is devoted to research correlation between level of education and employment rate. It is aimed at proving the impact of education on employment. Also in this paper was considered the issue of incompatibility of quality specialists by universities and colleges in market conditions and was displayed the role and place of the level of education in the world. Moreover, many current problems related to the level of education and theirs consequences were described below. In this paper was conducted an analysis of 60 different countries of the world which concluded that the unemployment rate is much lower among people with higher education. Therefore, the influence and correlation of the level of education on the number of employed people is proved. The level of education is one of the main factors of economic development because of reduction of unskilled work leads to the formation of a new quality of the economy. The level of education is the main factor in the employee's competitiveness in the labor market, which directly affects the efficiency of employment in the country. Nowadays, in the world that is developing too fast, the employer constantly raises the level of requirements for the employee. Consequently, to be in demand as a specialist, you need to improve your competence invariably, attending all possible trainings and master classes and have to be able to properly and in time use the new acquired knowledge and skills. An important feature of the employee is the mobility that is ability to quickly adapt to new working conditions and in general positively and purposefully respond to the modernization of the workflow.

The purpose of the paper is to determine the impact of the level of education on employment rate and research their correlation.

Number and structure of graduates in Ukraine does not match with the structure of demand for them. Ukraine has one of the highest levels of education in Europe, this was confirmed of our exploration, but in the same time characterized by a reduction in employment due to inability to retrain workers, a large number of migration population and difficult economic situation. The system of training of specialists of Ukraine should be directed at strategic forecasting of the future for the formation of professional development and rational use of labor potential of Ukraine with exactly purposes, tasks and priorities.

Ключові слова: вища освіта, зайнятість населення, якість освіти, кваліфіковані кадри, рівень освіти, рівень безробіття

Ключевые слова: высшее образование, занятость населения, качество образования, квалифицированные кадры, уровень образования, уровень безработицы

Keywords: higher education, employment rate, the quality of education, qualified staff, the level of education, unemployment rate

ВСТУП

Рівень освіти є одним з найважливіших чинників економічного розвитку, оскільки скорочення кількості некваліфікованої та малокваліфікованої праці, а також структурні зміни у сфері зайнятості беззаперечно ведуть до формування нової якості економіки. Сьогодні рівень освіти є основним чинником конкурентоспроможності працівника на ринку праці, який прямо про-

порційно впливає на ефективність зайнятості населення у країні загалом. Дослідження даної теми є актуальним, оскільки підвищення професійної компетенції працівника можливе лише за умови забезпечення відповідної якості освіти вимогам кон'юнктури попиту, а отже обсяги підготовки ВНЗ фахівців повинно ґрунтуватися на поточному та перспективному стані національної економіки.

МЕТА статті полягає у визначенні впливу рівня освіти на зайнятість населення та дослідженні їх взаємозв'язку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою для виявлення взаємозв'язку між рівнем освіти та рівнем зайнятості населення стали наукові праці, законодавча база України, ресурси Internet. У проведенні дослідження використано методи порівняльного та структурного аналізу, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Рівень освіти – це систематизований набір категорій, призначений для класифікації освітніх програм, який здійснюється поступово, накопичуючи досвід, знання, навички та компетенції, методом «перехідних ступенів». Під рівнем освіти розуміють завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій, нормативно – правовому документу, прийнятому Кабінетом Міністрів України у 2011 р.

Даний документ дає структурований і системний опис кваліфікаційних рівнів: містить роз'яснення та детальний опис десяти кваліфікаційних рівнів від нульового до дев'ятого, де нуль – це здатність людини діяти у простих типових ситуаціях та здатність до систематичного навчання, а дев'ять – здатність людини вирішувати соціально важливі системні проблеми у певній галузі діяльності, які у процесі вимагають створення нових знань, відкриттів та прогресивних технологій.

Закон України «Про вищу освіту» визначає вищу освіту як: сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [1, ст. 1].

Закон України «Про зайнятість населення» трактує зайнятість як: не заборонену законодавством діяльність осіб, пов'язану із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у т.ч. безоплатно [2, ст. 1].

Зайнятість населення – це діяльність, яка пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, приносить дохід у грошовій або іншій формі. До зайнятого населення відносяться особи, які працюють за наймом на умовах контракту та які забезпечують себе роботою самостійно. Також до зайнятого населення слід віднести осіб, які навчаються за денною формою навчання, поєднуючи навчання з роботою.

Рівень зайнятості населення відображається відношенням чисельності зайнятого населення певної вікової групи до загальної чисельності населення відповідної вікової групи у відсотках, тобто це частка зай-

нятих серед всього населення або соціальної групи. Водночас слід враховувати, що працівники з повним або неповним робочим днем враховуються рівною мірою.

Освіта – це цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, навичок, вмінь або діяльність, направлена на їх вдосконалення чи більш глибокого пізнання. Це процес, під час якого особистість засвоює певні наукові знання, набуває практичного досвіду, підвищуючи рівень розвитку її розумово-пізнавальної або творчої діяльності.

В останні роки роль вищої освіти значно зросла у розвитку національних економік, що відбулося через розширення економіки знань, яка створює і трансформує знання в інновації. Під економікою знань слід розуміти економіку, в якій більшу частину ВВП становлять інформація та знання.

Сьогодні актуальними є питання невідповідності спеціальностей, за якими готують ВНЗ, потребам ринку; відсутність у фахівців конкурентоспроможного рівня компетенції та практичних навичок за отриманою спеціальністю: після закінчення ВНЗ, вже «готовий до роботи фахівець» має йти та перенавчатися, що є лише втратою часу. Глобальною проблемою є неформованість системи розподілу фахівців відносно гарантованого працевлаштування, трудової адаптації та соціальних гарантій. Повільні темпи реформування системи вищої освіти, незацікавленість ВНЗ у підготовці конкурентоспроможних працівників та існуючі протиріччя між соціальними та професійними орієнтаціями спеціалістів та кадровими потребами організацій є першочерговими проблемами, які потребують термінового вирішення.

Можливо, створення єдиної площини підготовки кваліфікованих кадрів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для сфер послуг дасть змогу цілісно вирішити питання кадрового забезпечення. Треба відмітити, що у даному питанні є позитивна динаміка: на сьогоднішній день МОН вимагає проектні показники обсягу прийому на навчання та випуск фахівців ВНЗ погоджувати з управліннями освіти і науки обласних та міських державних адміністрацій, а також з регіональними центрами зайнятості, що говорить про розробку стратегічного плану прийняття та випуску належної кількості фахівців, відповідної до попиту на ринку, підвищення конкурентної боротьби серед студентів, а отже підвищенню рівня освіти.

Рівень освіти є головним чинником конкурентоспроможності на ринку праці, оскільки зі зростанням рівня освіти та постійного підвищення професійної кваліфікації ймовірність втратити роботу і перейти в категорію безробітних значно зменшується. Тому підвищення рівня освіти позитивно впливає на вирішення проблеми зайнятості населення: у короткостроковій перспективі вигодами від інвестицій у розвиток рівня освіти є створення нових робочих місць, залучення студентів до роботи у вільний час, пожевлення економічної діяльності, а у довгостроковій перспективі перевагами є зростання професіоналізму та компетентності окремих індивідумів, яке можна відстежити у певному ланцюгу: підвищення рівня освіти – зростання доходів населення – збільшення податкових надходжень – збільшення заощаджень та інвестицій.

Через швидку зміну обставин та умов праці, ро-

ботодавець постійно підвищує вимоги до якісного складу робочої сили, вимагаючи від працівника високого рівня кваліфікації, загальноосвітньої та професійної підготовки, наявності досвіду роботи, креативного ставлення до своєї праці, високого рівня виконання професійних обов'язків, а також ініціативності та активності від фахівця. Сьогодні, щоб бути затребуваним фахівцем потрібно постійно підвищувати свою компетенцію, відвідувати всі можливі тренінги та майстер-класи. Переважним є те, що багато курсів та вебінарів із підвищення кваліфікації зараз можна дивитися онлайн. Важливою рисою також є мобільність, вміння підлаштовуватися під нові умови праці та

рівноважено реагувати на модернізацію робочого процесу. Працівник повинен вміти правильно та своєчасно використовувати нові здобуті знання та вміння.

Для визначення взаємозв'язку між рівнем освіти та рівнем зайнятого населення, необхідно провести дослідження. Нами обрано 60 країн, до кількості яких належать країни за різним географічним положенням, країни, які відносяться як до розвинених країн, так і до країн, які знаходять в стані транзитної економіки. Дане дослідження було побудоване, використовуючи дані про рейтинг країн за індексом рівня освіти та рейтинг країн за рівнем безробіття за 2019 р. У табл. 1 наведено дані кореляції [3; 4].

Таблиця 1

Показники рівня освіти та безробіття країн світу

Країна	Індекс Рівень освіти	Індекс Рівень безробіття	Показник взаємозв'язку
1	2	3	4
Австрія	0,871	0,0467	0,041
Бельгія	0,893	0,0590	0,053
Великобританія	0,916	0,0385	0,035
Німеччина	0,946	0,0304	0,029
Ірландія	0,920	0,0493	0,045
Люксембург	0,802	0,0536	0,043
Нідерланди	0,906	0,0320	0,029
Франція	0,811	0,0843	0,068
Швейцарія	0,896	0,0458	0,041
Білорусія	0,837	0,0459	0,038
Болгарія	0,805	0,0434	0,035
Угорщина	0,816	0,0340	0,028
Молдова	0,708	0,0547	0,039
Польща	0,866	0,0347	0,030
Румунія	0,762	0,0398	0,030
Словаччина	0,824	0,0556	0,046
Чехія	0,892	0,0193	0,017
Україна	0,797	0,0888	0,071
Данія	0,920	0,0491	0,045
Ісландія	0,918	0,0284	0,026
Латвія	0,871	0,0652	0,057
Литва	0,890	0,0635	0,057
Норвегія	0,919	0,0335	0,031
Фінляндія	0,915	0,0659	0,060
Естонія	0,881	0,0511	0,045
Швеція	0,914	0,0648	0,059
Албанія	0,758	0,1233	0,093
Боснія і Герцеговина	0,706	0,1842	0,130
Греція	0,833	0,1724	0,144
Іспанія	0,824	0,1396	0,115
Італія	0,793	0,0989	0,078
Португалія	0,759	0,0633	0,048
ПАР	0,721	0,2818	0,203
Словенія	0,893	0,0420	0,038
Чорногорія	0,797	0,1488	0,119
Хорватія	0,796	0,0693	0,055
Туреччина	0,712	0,1349	0,096
Північна Корея	0,862	0,0415	0,036
Непал	0,501	0,0141	0,007
Мадагаскар	0,493	0,0176	0,009
В'єтнам	0,626	0,0201	0,013
Японія	0,850	0,0229	0,019
ОАЕ	0,744	0,0235	0,017
Перу	0,692	0,3310	0,229
Мексика	0,684	0,0342	0,023
Гонконг	0,860	0,0363	0,031
США	0,899	0,0368	0,033
Ізраїль	0,876	0,0386	0,034
Еквадор	0,714	0,0397	0,028
Нова Зеландія	0,923	0,0407	0,038

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Австралія	0,923	0,0527	0,049
Шрі-Ланка	0,756	0,0420	0,032
Китай	0,649	0,0432	0,028
Пакистан	0,407	0,0445	0,018
Росія	0,832	0,0459	0,038
Казахстан	0,817	0,0459	0,038
Зімбабве	0,568	0,0495	0,028
Індія	0,558	0,0536	0,030
Канада	0,891	0,0556	0,050

Проаналізувавши дані, бачимо, що практично «абсолютний взаємозв'язок» простежується у таких країнах як: Непал, Мадагаскар, В'єтнам, Об'єднані Арабські Емірати, Чехія та Японія, що говорить про високу якість освіти з подальшим працевлаштуванням населення та зовсім низьким рівнем безробіття. Звісно, на даний показник впливає ряд інших факторів, як місцерозташування, кількість населення, змога мати вищу освіту, якість освіти, загальний рівень економіки та загальна кількість робочих місць вищого рівня. Найгірший результат було зафіксовано у Південно-Африканській Республіці, де індекс становить 0,203 – це говорить про дуже низький рівень освіти та малу частку зайнятого населення. Також не найкращі результати були зафіксовані у Греції, Боснії і Герцеговині та Іспанії. Середній показник для 60 обраних країн становить 0,051. Індекс України у даному дослідженні дорівнює 0,071. Трохи нижчий за середній результат обумовлюється: по-перше, застарілими даними про перепис населення, що впливає на відсоток безробіття; по-друге, не має точної кількості людей, які перебувають, працюють чи навчаються закордоном; по-третє, в Україні багато людей є фрілансерами, що забезпечують себе працею самостійно, а отже, не реєструються та не сплачують податки.

Виходячи з отриманих даних табл. 1, впливає: чим більша кількість освіченого населення, тим нижчий рівень безробіття, а отже, вищий рівень зайнятого населення.

Світова статистика дає змогу зробити висновок, що працівники з найвищим рівнем освіти дають найнижчий рівень безробіття, і навпаки, що віддзеркалюється у кількості зайнятого населення.

Рівень безробіття є значно нижчим серед людей з високим рівнем освіти, що:

по-перше, дозволяє державі економити кошти на виплати різноманітної допомоги безробітному населенню та перенаправляти їх у більш перспективні галузі;

по-друге, дозволяє суттєво покращити здоров'я нації, оскільки вести здоровий спосіб життя більш схильна освічена нація, що відображається у зниженні макроекономічного показника – смертності;

по-третє, дозволяє знизити криміногенну ситуацію у суспільстві: яскравим порівнянням є криміногенна ситуація у високорозвинутому Сінгапурі та низкорозвинутих країнах Африки;

по-четверте, дозволяє динамічно розвивати економіку як на національному рівні, так і на міжнародному, оскільки він сприятливо впливає на «приплив»

іноземного капіталу в країну, за рахунок якого з'являються нові робочі місця;

по-п'яте, дозволяє налагодити та відродити виробничу діяльність, маючи висококваліфікаційних та різнопрофільних майстрів.

ВИСНОВКИ

На сьогодні кількість та структура випуску спеціалістів не відповідає структурі попиту на них. Тому багато випускників, закінчивши ВНЗ, не мають можливості працевлаштуватися за здобутою професією. Це призводить до дестабілізації соціальної ситуації у країні, де значну частину займає незайнята молодь. Україна, маючи один із найвищих показників освіченості населення в Європі, що підтверджує дане дослідження, характеризується скороченням числа зайнятого населення, через неспроможність вчасного пере-кваліфікування працівників, велику кількість міграції, зниження чисельності населення, складного економічного стану в країні. Система підготовки фахівців України повинна бути спрямована на стратегічне прогнозування майбутнього для формування професійного розвитку та раціонального використання трудового потенціалу України з чітким визначенням цілей, завдань та пріоритетів кадрової діяльності.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту. Закон України №1556-VII від 01.07.2014 р. Дата оновлення: 18.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Про зайнятність населення. Закон України № 5067-VI від 05.07.2010 р. Дата оновлення: 18.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5067-17>
3. Рейтинг країн світу за індексом рівня освіти. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>
4. Рейтинг країн за рівнем безробіття. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/unemployment>

References

1. On higher education. Law of Ukraine №1556-VII dated 01.07.2014. Date updated: 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian)
2. On employment. Law of Ukraine № 5067-VI dated 05.07.2010. Date updated: 18.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5067-17> (in Ukrainian)
3. Ranking of countries in the world by the index of education. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info> (reference date 21.05.2020) (in Ukrainian)
4. Ranking of countries by unemployment rate. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/unemployment> (in Ukrainian)

КРАВЧЕНКО
Оксана Михайлівна
o.m.kravchenko@mzeid.in

УДК 658.6:339.1

МАШОШИНА
Наталія Вікторівна
nattalia.mash@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

INNOVATIVE POTENTIAL OF TRADE ENTERPRISES

к. е. н., старший викладач,
Одеський національний
політехнічний університет

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).7](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).7)

студентка, Одеський
національний політехнічний
університет

KRAVCHENKO Oksana Mykhailivna – PhD in Economics, Senior Lecturer, Odesa National Polytechnic University

MASHOSHINA Nataliia Viktorivna – student, Odesa National Polytechnic University

Тенденції сьогодення, сформовані в умовах активного розвитку економіки постіндустріального типу, диктують необхідність застосування інноваційного підходу для розвитку не тільки виробничої сфери, але й для формування інноваційного потенціалу підприємств сфери послуг, до яких відносять і торгівельні підприємства. Це обумовлено постійно зростаючою конкурентною боротьбою, збільшенням частоти появи нових технологій споживання послуг, підвищенням вибагливості споживачів. Інноваційно орієнтовані підприємства сфери торгівлі отримують конкурентні переваги, через можливість розширення географії обслуговування, оптимізації швидкості виконання замовлень, забезпечення нового ступеня комфорту в отриманні послуг, підвищення надійності надаваних послуг, а отже і підвищення ступеня довіри серед клієнтів.

* * *

Тенденции настоящего времени, сформированные в условиях активного развития экономики постиндустриального типа, диктуют необходимость применения инновационного подхода для развития не только производственной сферы, но и для формирования инновационного потенциала предприятий сферы услуг, к которым относят и торговые предприятия. Это обусловлено растущей конкурентной борьбой, увеличением частоты появления новых технологий потребления услуг, повышением требовательности потребителей. Инновационно ориентированные предприятия сферы торговли получают конкурентные преимущества за возможности расширения географии обслуживания, оптимизации скорости выполнения заказов, обеспечение нового ступеня комфорта при получении услуг, повышение надежности предоставляемых услуг, следовательно, и повышение степени доверия клиентов.

* * *

Our trends, formed in the conditions of active development of the post-industrial economy, dictate the need to apply an innovative approach not only to the development of the manufacturing sector, but also to form the innovative potential of service enterprises, which include trade enterprises. This is due to growing competition, increasing the frequency of new technologies for consuming services, increasing consumer demand. Innovative trade enterprises gain competitive advantages for the ability to expand the geography of service, optimize the speed of order fulfillment, provide a new level of comfort in receiving services, increase the reliability of services provided, and therefore increase customer confidence.

The result of the previous review was the production of the most common features of the innovative potential, which are the result of systematization and a previous determination of the criteria for evaluating the potential of innovation.

In conclusion, we can say that the innovative potential of the enterprise - is primarily the ability of the enterprise to create, develop and implement innovations. Innovation potential consists of a set of individual elements, each of which affects the resulting trait. Innovative potential is a separate object of management in the structure of strategic management of the enterprise. When assessing the innovation potential, it is advisable to use the necessary and sufficient number of indicators, which recorded the cause of the investigative relationship between the indicator and the result of the enterprise, are differentiated into groups.

Obviously, based on the logic of the concept of "innovative potential of a commercial enterprise", the introduction of innovations and updates in the process of economic activity at all stages (from purchase to sale of goods) is evidence of staff knowledge, commercialization of creative ideas and actual potential. Only under these conditions it is possible to form and realize the innovative potential of a commercial enterprise, as well as to satisfy the interests of the consumer.

Ключові слова: Інновації, інноваційний потенціал, інновація в торгівлі, розвиток, управління

Ключевые слова: Инновации, инновационный потенциал, инновация в торговле, развитие, управление

Keywords: Innovation, innovative potential, innovation in trade, development, management

ВСТУП

Тенденції формування постіндустріального простору диктують необхідність пошуку шляхів розвитку і зростання невиробничого сектору економіки, пов'язаного з наданням послуг. Однією з складових сфери послуг виступає торгівля. Впровадження інновацій у сферу торгівлі є одним з ключових факторів розвитку економіки загалом, оскільки не достатньо випустити якісну

конкурентоспроможну продукцію, – важливо, щоб ця продукція знайшла свого споживача, та була доставлена в строк, з мінімумом витрат на доставку та з мінімальними ризиками. Однак питання з розвитком інноваційного потенціалу торгівельних підприємств, залишаються дискусійними, та потребують подальшого вивчення, що обумовлює високу актуальність обраної теми дослідження.

Вивченням питань розвитку інноваційного потен-

ціалу підприємств загалом та торговельних підприємств як окремого виду діяльності займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Е.А. Лаптева, І.В. Колодзяжна, Д.Ф. Крисанов, О.М. Кудирко, Н. Ващенко, S. Riordan, К.В. Ковтуненко, Ю.В. Ковтуненко та ін. [1-7].

МЕТА роботи – аналіз інноваційного потенціалу торговельних підприємств, вивчення та систематизація існуючих наукових поглядів на економічну сутність поняття «інновації у торгівлі».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано методи, що дозволяють проводити комплексний аналіз на основі систематизації і структурування тематичного матеріалу, а саме: компіляції, системний підхід, узагальнення, синтезу і аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

У традиційній теорії інновацій прийнято виділяти три види складових інноваційного потенціалу: ресурсну, результативну та внутрішню.

Таке виділення структурних характеристик інноваційного потенціалу базується на методологічному підході до дослідження інноваційного потенціалу як економічної категорії [1]. Так, прихильники ресурсного підходу вважають необхідним узагальнення комплексу накопичених ресурсів, що включають в себе кадрову, технологічну, фінансову та наукову складові, що призведе до формування особливого ставлення до трактування інноваційного потенціалу як здатності та готовності підприємства до здійснення інновацій.

Згідно з цим підходом інноваційний потенціал підприємства складають ресурси матеріального і нематеріального характеру, які визначають інноваційні можливості підприємства. Такий підхід був досить широко поширений у період зародження самого терміна «інновація».

Слід зазначити, що, не зважаючи на те, що даний підхід є досить поширеним, він має низку недоліків. Так, наприклад, на наш погляд, отождолення термінів «інноваційний потенціал» та «ресурси» є не зовсім коректним. Величина ресурсів не завжди еквівалентна інноваційному потенціалу. Визнання важливості впливу інтелектуального капіталу на інноваційний потенціал підприємства такою ж мірою важливо, якою на неї впливають й інші фактори.

Удосконалення розвитку інноваційного потенціалу торговельних підприємств неможливо без сучасних досягнень науки і техніки, втілених у нові технології, продукти, засоби комунікацій, нові методи технічного та організаційного управління, нові види послуг. Розроблення інноваційного продукту завжди пов'язане із підвищеними ризиками, насамперед з комерційними. За відомими оцінками лише 20 % новинок досягають ринкового успіху [3]. Як правило, найбільш успішними є товари, що виникли в результаті незадоволеної потреби ринку. Варто відзначити важливість і актуальність проблеми інноваційного розвитку в період кризи, оскільки сировинний характер української економіки зумовив швидку негативну реакцію на його перший прояв, що відобразилося у значному погіршенні більшості макроекономічних показників [4]. На нашу думку, використання інноваційного підходу у

діяльності торговельних підприємств покликано збільшити стійкість до змін у зовнішньому середовищі, підвищити адаптивність до кризових явищ, підвищити фінансову безпеку ведення бізнесу та допомогти у створенні позитивного іміджу серед споживачів. Невід'ємною частиною переходу до інноваційної економіки є підтримка з боку законодавства. Зміна українського законодавства на підтримку малого та середнього бізнесу, стимулювання нововведень через надання податкових пільг інноваційно активним підприємствам, стимулювання наукових досліджень розвитку інноваційного потенціалу торговельних підприємств, підтримка впровадження результатів досліджень у реальний бізнес має дозволити взяти курс на підвищення соціальних стандартів життя як виробників, так і споживачів послуг підприємств торгівлі.

Зазначимо, що у розвитку торговельних підприємств усе більше значення мають інновації нематеріальної природи, які стосуються того, як просунути новий товар на ринок, як сформувати стратегію розвитку підприємства, як здійснити комунікації та взаємодію між співробітниками, як сформувати структуру управління. Аналізуючи сучасний розвиток інноваційного потенціалу торговельних підприємств, можна сказати, що в більшості випадків, він зупиняється на оновленні асортименту товарів і зміні розміщення товарів у торговельних залах відповідно до споживчих переваг [3]. Інновації у сфері торгівлі не означають обов'язкове виведення «кордонів пізнання» на новий рівень. Тобто інновації можуть бути новими для споживачів конкретного регіону, але не обов'язково новими загалом. Природа інновацій сильно варіюється і залежить від багатьох факторів, у т.ч. від технологічної складності і від попиту на товари та послуги. У зарубіжній літературі під інновацією у торгівлі розуміють те, що створює цінність для клієнта, що свідчить про соціальну спрямованість будь-яких змін, що відбуваються в економіці [5]. Проведене опитування респондентів показало, що деякі з них визначають інновації у сфері торгівлі як зміни, що відбуваються поступово, інші – як зміни, що відбулися радикально. Окремі констатують: «Мое улюблене визначення інновацій дуже просте – зміна, яка додає цінність. Ми намагаємося все тримати у тому вигляді, що є звичним для нас ... це повинно бути щось нове, але воно також повинно мати значення. У вас є багато речей, які є новими, але якщо вони не додають цінності для організації або особи, то я не думаю, що це дійсно інновація» [6]. «... Я б сказав, що інновації для мене це те, що допомагає клієнту прожити своє життя набагато краще, ніж сьогодні» [6]. З іншого боку, під поняттям «новаторство» можна вважати щось нематеріальне. «Інновації для мене – це створення простору для творчих людей, що зможуть зробити аналіз того, що відбувається тут і зараз, щоб передбачити, що можна змінити у звичному житті. А потім, знайшовши достатню кількість фінансів піти і зробити це!» [6]. Підсумовуючи вище сказане, можемо дійти до наступного висновку, що інновації у торгівлі розглядають в основному з позиції торгового об'єкта (отримання прибутку, досягнення економічного ефекту), і не зосереджується увага саме на споживача продукції (соціальна спрямованість).

ВИСНОВКИ

Будь-яке виробниче підприємство – це складний структурований механізм взаємопов'язаних елементів, функцій і процесів. Від того, наскільки правильно і ефективно буде побудовано дане взаємодія систем, залежить кінцевий результат всієї діяльності загалом. Інновації та нововведення дозволяють оптимізувати дані процеси, водночас не вимагаючи значного капіталу.

У сучасному світі розвиток інноваційного потенціалу торгівельних підприємств стає невід'ємною складовою успішності та інколи навіть питанням виживання. Основна задача впровадження інноваційного підходу полягає у збільшенні стійкості до змін у зовнішньому середовищі, підвищенні конкурентоспроможності послуги у довгостроковому періоді, що для споживача виражається у простоті та комфорті отримання послуги, а для працівників торгівельних підприємств у підвищенні рівня соціальної захищеності.

Список використаних джерел

1. Лаптева Е.А. Классификация факторов развития инновационного потенциала предприятия. *Экономика и предпринимательство*. 2013. № 9. С. 495-498.
2. Колодяжна І. В. Проблеми і перспективи розвитку інноваційної діяльності торгівельних підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород*, 2015. Вип. 5. С. 53-56.
3. Крисанов Д.Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України. *Економіка України*. Київ, 2009. № 4. С. 71-81.
4. Кудирко О. М. Сучасний стан інноваційної діяльності в підприємствах харчової промисловості України. *Економіка*

АПК. 2011. № 11. С. 102-107.

5. Ващенко Н. Сутність інновацій торговельного підприємства. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2014. №1 (28). С. 369-381.

6. Riordan S. *What the Heck IS Innovation in Retail*. *Бізнес інсайдер*. URL: <http://www.businessinsider.com>

7. Ковтуненко К.В., Ковтуненко Ю.В. Інноваційна інфраструктура: напрями розвитку та участь держави. *Проблеми економіки та управління: Вісник Нац. у-ту «Львівська політехніка»*. 2012. № 725. С. 122–125.

References

1. Lapteva E.A. Classification of factors of development of innovative potential of the enterprise. *Economics and entrepreneurship*. 2013. № 9. pp. 495-498. (in Russian)
2. Kolodiazhna I.V. Problems and prospects of development of innovative activity of trade enterprises of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. Uzhhorod, 2015. Issue 5. pp. 53-56. (in Ukrainian)
3. Krysanov D.F. Innovative factor in the development of the food industry of Ukraine. *Ukraine economy*. Kyiv, 2009. № 4. pp. 71-81. (in Ukrainian)
4. Kudyрко O.M. The current state of innovation in the food industry of Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*. 2011. № 11. pp. 102–107. (in Ukrainian)
5. Vashchenko N. The essence of innovation of a commercial enterprise. *Theoretical and applied issues of economics*. 2014. №1 (28). pp. 369-381. (in Ukrainian)
6. Riordan S. *What the Heck IS Innovation in Retail*. *Business insider*. URL: <http://www.businessinsider.com>
7. Kovtunencko K.V., Kovtunencko Yu.V. Innovation infrastructure: directions of development and state participation. *Problems of economics and management: Bulletin of National University Lviv Polytechnic*. 2012. № 725. pp. 122–125. (in Ukrainian)

МАКОВЕЦЬОксана Петрівна
banzhulka@ukr.netстудентка, Київський
національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут післядипломної
освіти

УДК 336.63

ДРОЗД

Ірина Кузьмівна

д.е.н., професор, Київський
національний університет імені
Тараса Шевченка, Інститут
післядипломної освіти**КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА****CYBERSECURITY AS FACTOR OF
FINANCIAL SECURITY OF THE
ENTERPRISE**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).8)**MAKOVETS Oksana Petrivna** – student, Institute of Postgraduate Education of Kyiv National University after Taras Shevchenko**DROZD Iryna Kuzmivna** – Doctor of Economics, Professor, Institute of Postgraduate Education of Kyiv National University after Taras Shevchenko

У статті розглядається необхідність забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємства скрізь призму існування такого виду втручання у діяльність суб'єктів господарювання як кіберзагрози. Для всебічного та об'єктивного висвітлення проводиться огляд таких теоретичних понять як фінансова безпека підприємства, кіберзагроза, кібербезпека, кіберзахист у їх взаємозв'язку. Проводиться огляд досліджень у сфері кібербезпеки. Основна увага зосереджена на висвітленні збитків та втрат для бізнесу, які за собою тягнуть кібератаки. Авторами запропоновано враховувати категорії кіберзагроза та кібербезпека у дослідженні питання інвестиційної привабливості підприємства.

* * *

В статье рассматривается необходимость обеспечения надлежащего уровня финансовой безопасности предприятия сквозь призму существования такого вида вмешательства в деятельность субъектов хозяйствования как киберугрозы. Для всестороннего и объективного освещения проводится обзор таких теоретических понятий как финансовая безопасность предприятия, киберугрозы, кибербезопасность, киберзащита в их взаимосвязи. Проводится обзор исследований в области кибербезопасности. Основное внимание сосредоточено на освещении убытков и потерь для бизнеса, которые возникают вследствие кибератак. Авторами предложено учитывать категории киберугроз и кибербезопасность при исследовании вопроса инвестиционной привлекательности предприятия.

* * *

Introduction. As a component of the business environment the information environment is characterized by significant cyber threats and requires cyber protection. The processes of Ukrainian society digitalization and changes in providing the information security update the enterprise's financial security measures and their connection with cybersecurity.

The purpose of the paper is to analyze the essence of cybersecurity as a factor of the enterprise's financial security and to identify its impact on the investment attractiveness of the business entity. To achieve the purpose the task is to explore the concepts of financial security, cybersecurity and cyber threats, to identify their relationship and impact on business' financial losses of the, the consequences for the enterprise's investment attractiveness. The study will provide information on business management and plan effective policies to combat cyber threats.

Results. The essence of enterprise's financial security is investigated. There are three approaches in identifying the essence of this concept, including as part of the enterprise's economic security, as the state of the most effective use of information, financial indicators and as its financial condition level, which provides stable protection of priority balanced financial interests from real and potential external and internal threats. These definitions are used to substantiate the connection with the concepts of cyber threat and cyber security. The areas of possible losses based on the losses assessment due to cyber threats are identified by the authors, namely the intellectual property loss, the business information loss, the IT systems' continuity disruption, the reputation damage as a result of the attack, the automated personal data loss.

Conclusion. It is concluded that the necessary measures of cybersecurity, protection of enterprises' information resources and prevention of unauthorized interference in the enterprises' activities, which has a positive effect on investment attractiveness and increases the enterprises' competitiveness.

Ключові слова: фінансова безпека, кіберзагрози, інформаційна безпека, кібербезпека, втрати підприємства, інвестиційна привабливість

Ключевые слова: финансовая безопасность, киберугрозы, информационная безопасность, кибербезопасность, потери предприятия, инвестиционная привлекательность

Keywords: financial security, cyber threats, informational security, cybersecurity, losses of the enterprise, investment attractiveness

ВСТУП

У сучасних умовах цифровізації українського суспільства та змін до підходів забезпечення захисту інформації стає актуальним питання фінансової безпеки підприємства та її зв'язку з кібербезпекою. Ще декілька років тому кібербезпека як елемент захисту від кіберзагроз підприємства не мала належного врегулювання на законодавчому рівні. Лише після масштабних кібератак на державні установи, у т.ч. на фінансові органи управління України, було розпочато роботу за даним напрямком. У динамічному економічному середовищі вітчизняні підприємства стикаються з новими інформаційними внутрішніми та зовнішніми загрозами, які негативно впливають як на їх фінансову стабільність, так і на інвестиційну привабливість. Слід відмітити, що значне місце серед зовнішніх загроз впливу на фінансову безпеку підприємства посідає таке достатньо нове поняття для українського бізнесу, як кіберзагрози.

Вивченню питання фінансової безпеки підприємства присвячені роботи науковців О.І. Судакової, Т.Б. Кузенко, І.О. Бланка, поняття кібербезпеки, кіберзагрози, кіберпростору досліджено В.М. Фурашевим, Н.М. Пантелєєвою, Л.В. Романовською, М.С. Романовською, поняття та аспекти інвестиційної привабливості підприємств розглядали О.В. Носова, С.О. Євтушенко, Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова. Водночас площиною управління кібербезпекою задля цілей фінансової стабільності розглядаються у дослідженнях практиків, зокрема бізнес-консалтингових компаній.

В умовах сьогодення потребує поглиблення вивчення питання пов'язаності понять фінансової безпеки та кібербезпеки, як частини інформаційної безпеки, а також їх вплив на інвестиційну привабливість підприємства.

МЕТА статті – проаналізувати сутність кібербезпеки як фактору фінансової безпеки підприємства та виявити її вплив на інвестиційну привабливість підприємства. Для цього поставлено наступні завдання: дослідження поняття фінансової безпеки, сутності та змісту кібербезпеки та кіберзагроз як одного із видів загроз операційній діяльності підприємства, проведення огляду фінансових втрат бізнесу від кібератак та значення для інвестиційної привабливості підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, методи теоретичного дослідження, методи узагальнення, порівняльний метод.

РЕЗУЛЬТАТИ

У часи тотальної діджиталізації українського суспільства належний рівень інформаційної складової фінансової безпеки підприємства є основоположним чинником для залучення інвестицій та розширення бізнесових горизонтів. Для об'єктивного розуміння досліджуваної теми, слід звернутися до поширених визначень поняття фінансової безпеки підприємства як такого.

О.І. Судакова визначає, що «фінансова безпека –

це важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності й конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність, ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин [1].

Т.Б. Кузенко пов'язує фінансову безпеку з досягненням значень певних показників, а саме характеризує її як «стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень» [2].

Науковцем І.О. Бланком фінансову безпеку охарактеризовано виходячи з основ економічної теорії та фінансової філософії, що надає ґрунтовності даному визначенню: «кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку у поточному й перспективному періоді» [3].

Із вказаного визначення нами виокремлено декілька важливих аспектів, які корелюються із завданнями даного дослідження, а саме:

– кількісне та якісне обумовлення фінансового стану, що зі свого боку пов'язане з інвестиційною привабливістю;

– рівень або ступінь захищеності його фінансових інтересів від потенційних загроз.

Необхідно зауважити, що, як зазначалось вище, фінансова безпека є складовою частиною економічної безпеки, та, на думку авторів, кібербезпека, як частина інформаційної безпеки, є фактором, що впливає на рівень фінансової безпеки підприємства.

У теперішніх умовах розвитку інформаційних технологій потенційні загрози фінансовим інтересам виникають на різних етапах процесу діяльності підприємства. Одним із видів загроз, які можуть істотно вплинути на всі аспекти діяльності в інформаційному просторі діяльності підприємства, є кіберзагрози.

У широкому розумінні, як визначено в Законі України від 5 жовтня 2017 р. №2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (далі – Закон), «кіберзагроза – це наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у кіберпросторі, справляють негативний вплив на стан кібербезпеки держави, кібербезпеку та кіберзахист її об'єктів» [4]. У вузькому ж розумінні кіберзагроза у фінансовій діяльності підприємства – це втручання у операційну діяльність підприємства, яке тягне за собою втрати фінансових ресурсів, і відповідно впливає на інтереси як власників, так і інвесторів. Тобто одним із проявів порушення фінансової безпеки підприємства є кіберзагрози.

Відповідно до положень Закону «кібербезпека – це захищеність життя важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі» [4].

В.М. Фурашев вважає, що «кібербезпека – це стан спроможності людини, суспільства і держави запобігання та уникнення спрямованого, в першу чергу – несвідомого, негативного впливу (управління) інформації» [5, с.163].

Н.М. Пантелєєва, Л.В. Романовська та М.С. Романовська розглядають кібербезпеку ширше, як «комплексне поняття, яке поєднує у своїй сутності предметну основу кіберпростору та процесну функціональність механізму захисту, спирається на системний та інституційний підходи, принципи ефективності, надійності, оптимальності» [6, с. 133].

У практичній площині сутність кібербезпеки – це процес захисту інтересів будь-якого суб'єкта під час використання кіберпростору, який є «інтерактивним інформаційним середовищем, що функціонує за допомогою комп'ютерних систем» [7].

Зі змістом кібербезпеки України тісно пов'язаний і кіберзахист, який є «сукупністю організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем» [4].

Теоретично-змістовні поняття кібербезпеки як процес захисту та захищеності ув'язуються з поняттям кіберпростору (середовищем), кіберзагрозою (об'єктом) та кіберзахистом – заходами захисту, ліквідації наслідків на підприємстві.

Тобто з поняттями достатнього рівня фінансової безпеки підприємства як рівня захищеності фінансових інтересів пов'язаний і необхідний рівень кіберстійкості підприємства, який зі свого боку відображається на фінансових показниках підприємства та його цікавості для потенційних інвесторів.

Крім цього, у теперішніх умовах розвитку економіки інвестиційна привабливість сфери кібербезпеки є визначальною, оскільки в світі відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій. Відкритий та вільний кіберпростір розширює свободу і можливості людей, збагачує суспільство, створює новий глобальний інтерактивний ринок ідей, досліджень та інновацій. Водночас переваги сучасного цифрового світу та розвиток інформаційних технологій обумовили виникнення нових загроз. Поряд із інцидентами природного (ненавмисного) походження зростає кількість та потужність кібератак, вмотивованих інтересами окремих держав, груп та осіб [8].

Сфера кібербезпеки як частина інформаційної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання, посідає визначне місце серед найбільш обговорюваних пріоритетів майбутнього розвитку підприємств. Слід від-

мітити, що довгий час причиною вразливості бізнесу була неусвідомленість можливих загроз.

Згідно з дослідженням «EY Global Information Security Survey 2018-19» (GISS), проведеним компанією EY (Ernst & Young) та опублікованим на офіційному сайті встановлено, що 77 % респондентів мають базовий набір інструментів із забезпечення кібербезпеки. У більшості компанії не знають, де саме зберігаються найбільш критичні інформаційні активи й не мають гарантій щодо їхньої безпеки. Згідно з дослідженням GISS, 77 % організацій планують не тільки встановити основні засоби кібербезпеки, але й налаштувати їх відповідно до можливостей та умов бізнесу. Такі компанії не тільки впроваджують базові засоби кібербезпеки, але й переосмислюють принципи та архітектуру кібербезпеки, щоб більш ефективно підтримувати діяльність бізнесу [9].

Питанням кібер-загроз також присвячено «Дослідження глобальних тенденцій інформаційної безпеки за 2018 р.: основні висновки «Посилення цифрового середовища проти кібер-загроз» компанії PwC Ukraine, яким визначено, що «побудова вертикальної стратегії управління кіберризиками та ризиками конфіденційності вкрай необхідна в рамках усього підприємства, а концепція стійкості має бути інтегрована у комерційну діяльність. Стратегія компанії в області керування ризиками має базуватись на глибокому розумінні кіберзагроз, які стоять перед нею, та чіткому розумінні того, які ключові активи потребують найвищого рівня захисту. Необхідна цілісна концепція виявлення прийняттого рівня ризику. Керівництво має стимулювати розвиток культури управління кіберризиками на всіх рівнях організації, а стійкість до кіберзагроз має розглядатись як невід'ємний компонент отримання вигоди, а не тільки як спосіб запобігання ризикам. Зокрема, досягнення більш високого рівня стійкості до ризиків є шляхом до більш високої та довгострокової економічної ефективності» [10, с. 12].

За даними компанії McAfee, що займається розробкою антивірусного програмного забезпечення, кібер-злочинці щорічно завдають світовій економіці збитків у розмірі \$600 млрд. Страховий концерн Lloyd's називає трохи скромнішу цифру – \$400 млрд. на рік. За даними компанії Herjavec Group, яка спеціалізується на консалтингу у сфері кібер-безпеки, зараз у світі понад 4 млрд. користувачів Інтернету, у 2022 р. їхня кількість зросте до 6 млрд., а в 2030-му р. – до 7,5 млрд. А за прогнозами Ericsson, до 2023 р. кількість підключених до глобальної мережі пристроїв досягне 30 млрд. Це майже вдвічі більше, ніж у 2017 р. [11].

Тобто зі зростанням кількості користувачів кіберпростором зростає і фактична можливість нараження на кіберзагрози як такі.

Експерти МВФ підраховали, що економічні втрати від усіх глобальних кібернападів сягають \$53 млрд., у т.ч. \$850 млн. від нападу вірусу "NotPetya", що уразив у липні український фінансовий і державний сектор та створив проблеми в інших країнах [12]. За останні роки найбільш відомі кібератаки у світі це: вірусивимагачі WannaCry та NotPetya, наведені на рис.1.

Рис. 1. Найбільші кібератаки в світі за останні роки [складено за джерелами [12, 13]]

Слід зауважити, що процедура підрахунку збитків від кібератак є досить умовною, оскільки в реальності її вивести досить важко. Водночас, якщо виходити із загальних цифр, то кібератаки справляють відчутний економічний збиток. Крім цього, необхідним є визначити, які основні втрати для діяльності підприємства наносять кібератаки:

- втрата інтелектуальної власності;
- втрата бізнес-інформації;
- порушення безперервності роботи ІТ-систем;
- шкода репутації в результаті атаки;
- втрата персональних даних, які зберігаються у комп'ютерних системах.

Кожна із наведених втрат негативно відображається на діловій активності підприємства, яка зі свого боку є елементом фінансових показників інвестиційної привабливості підприємства. Слід відмітити, що й поняття фінансової безпеки як кількісного і якісного обумовлення фінансового стану, нерозривно пов'язане, як наслідок, з рівнем інвестиційної привабливості підприємства, оскільки інвестор вкладаючи кошти має на меті їх примноження з урахуванням безпечності їх залучення.

Розгляд поняття інвестиційної привабливості як «узагальненої характеристики переваг і недоліків об'єкта інвестування» [14], «сукупності характеристик його виробничої, комерційної, фінансової і управлінської діяльності та особливостей інвестиційного клімату, що свідчать про доцільність здійснення інвестицій в нього» [15], а також «збалансованої системи інтегральних та комплексних показників доцільності вкладання капіталу інвестором в об'єкт інвестування, яка відображає сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування» [16] є досить багатоаспектним.

У результаті дослідження інвестиційну привабливість підприємства можливо розглядати як певну сукупність показників, які характеризують діяльність підприємства і вказують на доцільність вкладення інвестором вільних коштів з метою отримання вигоди.

Тобто з позиції конкретного інвестора належний рівень фінансової безпеки, який зокрема проявляється у запобіганні втручанням в операційну діяльність підприємства, зменшенні втрат від кіберзагроз шляхом налагодження системи захисту інформаційних систем, впливають на інвестиційну привабливість підприємства. Слід зауважити, що на думку авторів, рі-

вень кіберстійкості підприємств від загроз стане безпосереднім показником, який буде враховуватись в оцінці інвестиційної привабливості підприємства.

ВИСНОВКИ

На сьогодні в Україні в умовах широкого застосування автоматизованих інформаційних систем, заснованих на використанні комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, особливої значущості набула проблема кібербезпеки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що кібербезпека є значимим фактором, який впливає на фінансову безпеку підприємства. З'ясовано, що з поняттям достатнього рівня фінансової безпеки підприємства пов'язаний і необхідний рівень кіберстійкості підприємства, який зі свого боку відображається на фінансових показниках підприємства та його цікавості для потенційних інвесторів.

Необхідний рівень кібербезпеки, забезпечення захисту інформаційних ресурсів підприємств та запобігання несанкціонованому втручанням в операційну діяльність підприємства, позитивно відображається на інвестиційній привабливості, яка відіграє вагомий роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємства, залученні інвестицій, а також у зміцненні загалом економічної системи країни та гарантуванні захищеності економічних інтересів України.

Список використаних джерел

1. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 9. С. 140-148.
2. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии. *Бизнес-Информ*. 2007. № 12 (1). С. 27-29.
3. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Ника-Центр, Эльга. 2004. 784 с.
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 05.10.2017 р. №2163-VIII. Дата оновлення: 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>
5. Фурашев В.М. Кіберпростір та інформаційний простір, кібербезпека та інформаційна безпека: сутність, визначення, відмінності. *Інформація і право*. 2012. № 2. С. 162-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2012_2_24
6. Пантелєєва Н.М., Романовська Л.В., Романовська М.С. Кіберзагрози в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір*. 2019. № 1. С. 130-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2019_1_10
7. Кіберпростір. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберпростір>
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони

України «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України від 27.01.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016>

9. EY Global Information Security Survey 2018-19 URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/advisory/GISS-2018-19-low-res.pdf

10. Дослідження глобальних тенденцій інформаційної безпеки за 2018 рік: основні висновки «Посилення цифрового середовища проти кібер-загроз» URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/strengthening-digital-society-against-cyber-shocks.html>

11. Пігулка від хакерів: як бізнес захищає себе від кібератак. URL: <https://mind.ua/publications/20192978-pigulka-vid-hakeriv-yak-biznes-zahishchae-sebe-vid-kiberatak>

12. Збитки від глобальних кібератак у світі сягнули \$53 мільярдів – МВФ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2322816-zbitki-vid-globalnih-kiberatak-u-sviti-sagnuli-53-milardiv-mvf.html>

13. Збиток від вірусу WannaCry оцінили в мільярд доларів. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/18972/2017-05-25-zbitok-vid-virusu-wannacry-otsinili-v-milyard-dolariv/>

14. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства. Стратегічні пріоритети. 2007. № 1 (12). С. 120–126.

15. Євтушенко С.О. Організаційно-економічні фактори підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств: автореф. ... канд. екон. наук: 08.06.02. Харків, 2001. 20 с.

16. Брюховецька Н.Ю., Хасанова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик. Економіка промисловості. 2009. № 1. С. 110-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2009_1_17

References

1. Sudakova O.I. Strategic management of enterprise financial security. *Economic Scope*. 2008. № 9. pp. 140-148. (in Ukrainian)

2. Kuzenko T.B. Management of enterprise financial safety. *Biznes-Infom*. 2007. № 12(1). pp. 27-29 (in Russian)

3. Blank I.A. *The financial management enterprise security*. Kyiv: Nika-Tsentr, Elga. 2004. 784 p. (in Russian)

4. On Main Principles of Maintaining Cybersecurity of Ukraine: Law of Ukraine of October 05, 2017 № 2163-VIII. Update date: 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (in Ukrainian).

5. Furashov V.M. Cyberspace and information space,

cybersecurity and information security: intension, definition, differences. *Information and Law*. 2012. № 2. pp. 162-169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2012_2_24 (in Ukrainian).

6. Pantieliieva N.M., Romanovska L.V., Romanovska M.S. Cyberthreats in the digital economy. *Financial Space*. 2019. № 1. pp. 130-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2019_1_10 (in Ukrainian)

7. Cyberspace. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберпростір> (in Ukrainian).

8. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated January 27, 2016 «On the Cyber Security Strategy of Ukraine»: Presidential Decree. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (in Ukrainian)

9. EY Global Information Security Survey 2018-19 URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/advisory/GISS-2018-19-low-res.pdf

10. Key findings from The Global State of Information Security Survey 2018. «Strengthening digital society against cyber shocks». URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/strengthening-digital-society-against-cyber-shocks.html> (in Ukrainian)

11. Pill from hackers: how business protects itself from cyberattacks. URL: <https://mind.ua/publications/20192978-pigulka-vid-hakeriv-yak-biznes-zahishchae-sebe-vid-kiberatak> (in Ukrainian)

12. Losses from global cyberattacks in the world reached \$53 billion - the IMF. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2322816-zbitki-vid-globalnih-kiberatak-u-sviti-sagnuli-53-milardiv-mvf.html> (in Ukrainian)

13. The damage from the WannaCry virus was estimated at a billion dollars. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/18972/2017-05-25-zbitok-vid-virusu-wannacry-otsinili-v-milyard-dolariv/> (in Ukrainian)

14. Nosova O.V. Investment attractiveness of enterprise. *Strategic Priorities*. 2007. № 1 (12). pp. 120–126. (in Ukrainian)

15. Yevtushenko S.O. Economical and organization factors of productive enterprise investment appeal: abstract diss. ... cand. econ. sciences: 08.06.02. Kharkiv, 2001. 20 p. (in Ukrainian)

16. Brukhovetska N.Y., Khasanova O.V. Assessment of the investment attractiveness of the enterprise: determination of disadvantages of some existing methods. *Economy of Industry*. 2009. № 1. pp. 110-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2009_1_17 (in Ukrainian)

КРАВЧЕНКООксана Михайлівна
o.m.kravchenko@mzeid.in**ЯЦЕНКО**Маріанна Сергіївна
m.s.yatsenko@mzeid.in**ПОДПАЛОВА**Юлія Костянтинівна
yuliia.podpalova@mzeid.inк.е.н., старший викладач, Одеський
національний політехнічний
університетк.е.н., доцент, Одеський національний
політехнічний університетстудентка, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 656.02:378

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ У СФЕРІ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ
ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕТОДУ УПРАВЛІННЯ****RESOURCE MANAGEMENT EFFICIENCY IMPROVEMENT IN THE FIELD OF EDUCATION
THROUGH THE LOGISTICS MANAGEMENT METHOD APPLICATION**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).9](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).9)**KRAVCHENKO Oksana Mykhailivna** – PhD in Economics, Senior Lecturer, Odesa National Polytechnic University**YATSENKO Marianna Serhiivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**PODPALOVA Yuliia Kostiantynivna** – student, Odesa National Polytechnic University

Сфера освіти є однією з найважливіших з погляду формування прогресивного та розвинутого суспільства. Управління сферою освіти – це складний та багатоплановий процес, який потребує ефективних інноваційних підходів в умовах управління обмеженими ресурсами. Дана тема є дуже актуальною для сучасної сфери освіти України через існуючі проблеми, які є причинами її низької конкурентоспроможності у міжнародному масштабі. Авторами статті розглянуто поняття логістичний потік, логістичний центр, логістичний метод та заходи для підвищення ефективності управління ресурсами у сфері освіти.

* * *

Сфера образования является одной из самых важных с точки зрения формирования прогрессивного и развитого общества. Управление сферой образования – это сложный и многоплановый процесс, который требует эффективных инновационных подходов в условиях управления ограниченными ресурсами. Данная тема является очень актуальной для современной сферы образования Украины из-за существующих проблем, которые являются причинами её неконкурентоспособности в международном масштабе. Авторами статьи рассмотрены понятия логистический поток, логистический центр, логистический метод и меры, принятые для повышения эффективности управления ресурсами в сфере образования.

* * *

Introduction. Modern education in the existing form is calling out for emergency reforms. Unfortunately, there're no significant or important shifts now. The problem is that existing educational system is unable to do any significant reforms due to its discrepancy towards the modern world's demands and level of development. The logistic management method as the instrument of resource management efficiency increasing was defined and processed by many domestic and foreign scientists. Considering the existing problems in the Ukraine's educational system the resource management efficiency increasing and optimization of educational processes with the help of logistic methods of management are becoming vitally important and actual for the sake of the Ukraine's educational system development.

The purpose of this paper lies in the support of the logistic management method use in order to improve the resource management efficiency.

Results. The education is one of the most important in terms of forming a progressive and developed society. Education management is a complex and multidimensional process which requires effective and innovative approaches in the country's limited resources management. This topic is very actual for the modern education of Ukraine because of the existing problems which are the reasons of its non-competitiveness on the international scale. The authors of the paper considered the concepts of logistics flow, logistics center, logistics method and measures taken to improve the efficiency of resource management in education.

Conclusion. The necessary method of study and resource distribution management during the study process is the logistic flow which bases on the principles and rules of the education logistics. A significant reduction of costs and optimization of the resource use can be witnessed during with this management method implementation. The logistic center as the logistic core of all material and immaterial flows will become the origin of efficient management and control systems.

Ключові слова: логістика, логістика в сфері освіти, логістичний метод, логістичний потік, матеріальні та нематеріальні ресурси, логістична функція, принципи і ключові елементи логістики

Ключевые слова: логистика, логистика в сфере образования, логистический метод, логистический поток, материальные и нематериальные ресурсы, логистическая функция, принципы и ключевые элементы логистики

Keywords: logistics, logistics in education, logistic method, logistic flow, tangible and intangible resources, logistic function, principles and key elements of logistics

ВСТУП

Сучасна освіта у тій формі, в якій вона нині існує, вимагає невідкладних реформ. На жаль, на даний момент у цій області не спостерігається яких-небудь значущих чи істотних зрушень. Проблема полягає в тому, що існуюча на сьогоднішній день система стагнує більшість інноваційних реформ через відсутність гнучкості у системах управління та водночас через відсутність належного фінансування необхідних реформ.

Логістичному методу управління як інструменту підвищення ефективності управління ресурсами було присвячено багато науково-практичних досліджень таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О.М. Гаджинський, Ф. Котлер та К. Фокс, М.Ю. Абабкова, О.В. Мельник, К.В. Ковтуненко, В.С. Швагірева, Ю.І. Продіус [1-7] та ін. Однак використання логістичного методу управління для підвищення ефективності управління ресурсами у сфері освіти все ще не отримало досить великої теоретико-практичної бази та потребує вивчення.

МЕТА роботи полягає у розробленні теоретичного базису підвищення ефективності управління ресурсами у сфері освіти за допомогою застосування логістичного методу управління.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові роботи й дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері логістики й логістичного управління, ресурси мережі Internet, періодичні видання, тематичні підручники та навчальні посібники. У процесі дослідження використано методи аналізу та синтезу для вивчення наукових робіт, узагальнення для формування власних висновків.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні логістика визначається як складна багатопланова концепція розвитку, що включає в себе такі поняття як наука, процес та інструмент управління. Це характеризує логістичний підхід як комплексний та вагомий для вирішення науково-практичних задач.

А.М. Гаджинський визначив логістику як науку «про управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними, фінансовими та сервісними потоками в економічній системі від місця їх зародження до місця споживання для досягнення цілей цієї системи при оптимальних витратах ресурсів» [1].

Ф. Котлер визначає логістику як «інструмент інтегрованого управління матеріальним потоком і пов'язаних з ним інформаційними і фінансовими потоками і сервісом, який сприяє досягненню цілей організації при збереженні рівня оптимальних витрат» [2].

Існує досить багато визначень логістики та у переважній більшості вони торкаються процесу планування, контролю і формування напрямку руху матеріальних або інформаційних потоків до кінцевого споживача, зі збереженням оптимального рівня витрат ресурсів.

Логістична функція є основною складовою логіс-

тичного процесу і здійснюється певною групою спеціалізованих учасників даного процесу. Термін «функція» визначає певну групу дій, однорідних за метою. Логістична функція – це укрупнена група логістичних операцій, спрямованих на реалізацію цілей логістичної системи [3].

Відповідно до думки більшості вчених, термін «потік» означає цілісність різноманітних одиниць, яка бере участь в єдиному процесі у перебігу певного періоду часу, а також вимірюється абсолютними одиницями [4].

Ефективність логістичного процесу вимірюється відповідністю результату, який полягає в споживанні кінцевого продукту, з витратами на його реалізацію. Даний показник ефективності може бути змодельований і визначений за допомогою шести правил логістики – потрібний продукт необхідної якості у необхідній кількості доставлений у потрібний час у потрібне місце з мінімальними витратами.

У сучасному світі нових технологій наявна система розподілу і використання знань потребує постійного вдосконалення, щоб забезпечити своєчасне і ефективне, з погляду логістики, забезпечення споживачів актуальними інформаційними ресурсами. На нашу думку, вирішенням цієї задачі може стати реформація існуючого розрізненого потоку знань в єдину логістичну систему-потік для своєчасного використання вже накопичених знань і створення нових, а також для мінімізації витрат за максимізації позитивного ефекту від процесу досліджень та навчання. Створення ефективної системи розвитку сфери освіти в Україні на сьогоднішній день є найважливішим завданням для оптимізації системи освіти загалом, а управління ресурсами у сфері освіти є невід'ємною складовою цього процесу. Одним з інструментів, що на нашу думку, допоможе створити таку систему може виступити логістика. Організація і формування логістичних центрів має оптимізувати процес забезпечення швидкого розподілу і захисту інформації, розподілу капіталу та переміщення людських ресурсів. Основною його функцією є формування глобального інформаційного простору, в якому обмін результатами досліджень, досвідом наукової та педагогічної діяльності всіх учасників системи вищої освіти буде не лише швидше, але й протікати впорядковано та безпечно з погляду захисту інтелектуальної власності. Звісно, створення логістичного центру такої системи потребує забезпечення високотехнічним обладнанням і програмним забезпеченням, що не під силу одній організації і потребує державної підтримки. Для реалізації подібного проекту недостатньо веб-сторінки, яка входить до складу елементів загальної інформаційної мережі і має доступ в Інтернет, це насамперед створення потужної транснаціональної бази даних, що має допомогти у налагодженні зв'язків між закладами вищої освіти, науковими виданнями, та організаціями – потенційними споживачами кваліфікованих кадрів, що випускаються.

На даний час логістика як наука динамічно розвивається, розширюються сфери її застосування, що може викликати певний супротив у прибічників більш кон-

сервативного підходу. Тому важливо приділяти увагу просуванню ідеї використання логістичного підходу в організації управління ресурсами у сфері освіти.

Грунтуючись на загальних принципах логістики, можливо сформулювати принципи освітньої логістики:

1. Глобальність: розвиток і оперування глобальної інфраструктурою для забезпечення безперервного руху логістичного потоку не тільки у замкнутому середовищі організації, але й за її межі.

2. Точність: Розрахунок і планування всіх операційних складових і напрямків ресурсних потоків, розробка шляхів монетизації використання всіх ресурсів (кадрових, матеріальних, інформаційних тощо).

3. Контроль і диспетчеризація: відстеження руху кожної одиниці у логістичних потоках, відстеження руху і його коригування з метою забезпечення безперервності й постійності.

4. Технологічність: Забезпечення логістичної системи і центрів відповідним високотехнічним обладнанням та програмним забезпеченням, регулярна модернізація, з залучення та використання новітніх технологій.

5. Гнучкість: надбання властивості швидкого реагування на зовнішні чинники, які здійснюють прямий вплив на один з функціональних елементів логістичної системи.

ВИСНОВКИ

Застосування принципів логістики для підвищення ефективності управління ресурсами у сфері освіти покликано скоротити строки та вартість обміну актуальними знаннями між суб'єктами освітнього процесу, полегшити пошук актуальних джерел знань та навичок, поліпшити діалог між всіма учасниками освітнього процесу.

Управління потоками освіти за допомогою формування логістичних центрів обміну інформацією має об'єднати та систематизувати некеровані потоки інформації в єдине ціле, паралельно забезпечивши контроль за достовірністю джерел інформації та захистом

авторських прав через управління даними потоками з точки їх зародження до кінцевого споживача.

Список використаних джерел

1. Гаджинский А.М. *Логистика: учебник для высших и средних специальных заведений*. М.: Дашков и Ко, 2003. 408 с.
2. Котлер Ф., Фокс К. *Стратегічний маркетинг та логістика для навчальних закладів*. Київ: УАМ, 2011. 405 с.
3. Абабкова М.Ю. *Маркетинг образовательных услуг*. СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2010. 148 с.
4. Мельник О.В. *Нові концептуальні підходи в логістиці*. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_57.
5. Ковтуненко К.В., Скоморохін Д.В. *Логістична система підприємства: визначення, властивості, класифікація*. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. № 3. С. 60-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/estebi_2014_3_11
6. Швагірева В.С., Манічева А.В. *Транспортна логістика як один з основних показників у діяльності підприємств*. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6/1. С. 40-43.
7. Ковтуненко К.В., Продіус Ю.І., Манічева А.В. *Особливості України як логістичного центру*. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 5/2. С. 14-16.

References

1. Gadzhynskiy O.M. *Logistics*. Moscow: Dashkov and Ko, 2007. 472 p. (in Russian)
2. Kotler F., Foks K. *Strategy marketing and logistics for educational facilities*. Kyiv: UAM, 2011. 405 p. (in Ukrainian)
3. Ababkova M.Y. *Marketing of studying services*. Saint-Petersburg: Publisher of Polytechnic University, 2010. 148 p. (in Russian)
4. Melnyk O.V. *New conceptual approaches in logistics*. *Effective economy*. 2013. 149 p. (in Ukrainian)
5. Kovtunencko K.V., Skomorokhin D.V. *Logistics system of the enterprise: definition, properties, classification*. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*. 2014. № 3. pp. 60-72 (in Ukrainian).
6. Shvahireva V.S., Manicheva A.V. *Transport logistics as one of the main indicators in the activities of enterprises*. *Economics. Finances. Law*. 2018. № 6/1. pp. 40-43 (in Ukrainian).
7. Kovtunencko K.V., Prodius Y.I., Manicheva A.V. *Features of Ukraine as a logistics center*. *Economics. Finances. Law*. 2019. № 5/2. pp. 14-16 (in Ukrainian).

ДОРОШУК

Ганна Анатоліївна
doroshuk.anna@gmail.com

УДК 65.014.1.033.12

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ
УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ

КОРОБЧУК

Дмитро Миколайович

METHODS AND TOOLS OF CHANGE
MANAGEMENTк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(3\).10](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).10)магістр, Одеський національний
політехнічний університет**DOROSHUK Hanna Anatoliivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**KOROBCHUK Dmytro Mykolaiovych** – master, Odesa National Polytechnic University

У статті досліджено можливість та необхідність управління змінами в непередбачуваних умовах зовнішнього середовища. Визначено управління змінами як окремий вид управлінської діяльності. Систематизовано види методів та інструментів змін за характером впливу, залежно від термінів реалізації, від об'єктів змін, від моделі підприємства та доповнено класифікацію методами управління організаційною культурою та методами організаційного навчання залежно від циклу навчання та об'єкта.

* * *

В статье исследована возможность и необходимость управления изменениями в непредсказуемых условиях внешней среды. Определено управление изменениями как отдельный вид управленческой деятельности. Систематизированы виды методов и инструментов изменений по характеру влияния, в зависимости от сроков реализации, от объектов изменений, от модели предприятия и дополнено классификацию методами управления организационной культурой и методами организационного обучения в зависимости от цикла обучения и объекта.

* * *

Introduction. The chain of change that is currently shaking the world and caused by the pandemic requires from organizations to adapt quickly and take anti-crisis measures.

The purpose of the paper is to systematize and supplement the methods and tools of change management.

Results. In the article the possibility and necessity of change management in unpredictable environmental conditions are investigated. Change management is defined as a type of management activity within the management system of the organization, aimed at managing the transition of the organization to new operating conditions, which allows to realize the greatest potential of the organization in the dynamics of environmental change. Classifications of change management methods, which in the conditions of formation of self-learning organizations, are proposed and supplemented by methods of organizational training and methods of formation of organizational culture. The classification of methods and tools of change by the nature of impact, by the timing of implementation, by the objects of change, depending on the model of the enterprise are systematized and by methods of organizational culture management and organizational training methods depending on the training cycle and object are supplemented.

Conclusion. The research summarizes the following results: methodological foundations of change management require a wide range of methods and tools, which will be constantly expanded, due to significant changes in the external environment and the emergence of a new type of organizations that become effective in such an environment. Therefore, it is advisable to supplement the methods of change management with methods of organizational learning and methods of managing organizational culture. This combination of methods realizes the possibilities of regulating change management, while methods of organizational culture management and methods of organizational learning offer a slow result, but have a significant impact on the organization, providing change at a deeper level.

Ключові слова: зміни, управління змінами, метод, інструмент, організаційна культура, організаційне навчання, організація, що самонавчається

Ключевые слова: изменения, управление изменениями, метод, инструмент, организационная культура, организационное обучение, самообучающаяся организация

Keywords: changes, change management, method, tool, organizational culture, organizational learning, self-learning organization

ВСТУП

Сучасна організація як складний організм діє у все більш невизначених умовах. Ланцюг змін, які зараз стрясають світ та викликані пандемією COVID-19, потребують від організацій швидкої адаптації та антикризових заходів. Концептуальні і прикладні аспекти управління змінами, які висвітлено у наукових працях зарубіжних вчених (І. Адізес, І. Ансофф, Р. Бекхард, В.Р. Веснін, О.С. Віханський, І. Герчиков, Л. Грейнер, Д.М. Калімуллін, Е. Кемерон, Дж. Коттер,

К. Левін, М. Ташман, А. Томпсон, А. Стрікленд, Дж. Харрінгтон, Г.В. Широкова) та вітчизняних вчених (О.С. Боженко, Д.К. Воронков, О.І. Гарафонова, Г. Жаворонкова, Ю. Макаренко, Д. Найпак, А. Пашенко, А. Петряєв, В. Пономаренко, І. Прокopenко, К. Серебряков, С.Р. Стеців) залишають дискусійними питання методів та інструментів управління змінами, що набуває особливої актуальності в умовах сьогодення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові роботи, матеріали спеціалізованих та профільних журналів, а також різні Інтернет-джерела. У дослідженні використовуються методи узагальнення, аналізу та системного підходу.

МЕТА статті – систематизація та доповнення методів та інструментарію управління змінами.

РЕЗУЛЬТАТИ

Можливість управління змінами, яка обумовлена людським фактором, тому що людина свідомо шукає шляхи покращення ситуації, та знанням циклічного характеру розвитку соціально-економічних систем,

що дозволяє передбачати точки і резерви зростання; та необхідність управління змінами розвитку організації і її співробітників.

Під управлінням змінами розуміють окремий вид управлінської діяльності в межах системи управління організацією, спрямований на управління переходом організації до нових умов функціонування, який дозволяє найбільшим чином реалізувати потенціал організації у динаміці змін зовнішнього середовища.

Класифікації методів управління змінами, які в умовах формування організацій, що самонавчаються, запропоновано доповнити методами організаційного навчання та методами формування організаційної культури, наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація методичного інструментарію управління змінами [систематизовано та доповнено на основі [1-7]]

Критерій класифікації	Види методів
Методи управління змінами	
За характером впливу	Економічні; соціально-психологічні; адміністративні (організаційно-розпорядчі); методи самоврядування; наукові
Залежно від термінів реалізації	Стратегічні та тактичні
Залежно від об'єктів змін	Методи, орієнтовані на стратегію та структуру; на завдання та технології; на людей та культуру
Залежно від моделі підприємства	«Жорсткі» та «м'які»
Методи організаційного навчання	
Залежно від виду циклу навчання	Метод петлі навчання; метод подвійної петлі навчання
Залежно від об'єкта	Метод формування ключових організаційних компетенцій
Методи формування організаційної культури	
Залежно від об'єкта впливу	Поведінка керівника; заяви та декларації керівництва; ставлення до людей; навчання та підвищення кваліфікації; створення системи стимулювання праці; критерії відбору до організації; організаційні традиції та порядки; впровадження корпоративної символіки

За характером впливу можна виділити такі методи управління змінами:

– економічні методи управління змінами – це прийоми, способи, технології цілеспрямованого впливу на об'єкт управління, побудовані з використанням економічних інтересів. Поєднання цих методів створює економічне управління. До цих методів можна віднести бюджет, звіт, бюджетний контроль, контролінг, економічні результати;

– соціально-психологічні методи в управлінні змінами найчастіше грають головну роль. До них в управлінні змінами доцільно віднести інтервенції – набір структурованих видів діяльності, в яких обрані організаційні одиниці залучаються до виконання завдання або серії послідовних завдань, а цілі зазначених заходів можуть прямо або побічно належати до вдосконалення організації. До них відносять: діагностичні заходи; діяльність з побудова команд; міжгрупову роботу; вивчення зворотного зв'язку; освітні та тренінгові заходи; техноструктурні або структурні інтервенції; процес консультування; грати організаційного розвитку; посередництво; репетиторство, навчання і розробку індивідуальних рекомендацій; планування життя і кар'єри;

– адміністративні (організаційно-розпорядчі) методи управління змінами – це методи регламентування, обов'язкового розпорядження, стимулювання, узгодження, рекомендації, примушення тощо;

– методи самоврядування в управлінні змінами передбачають поступове перетворення людини, колективу, соціальної групи з об'єкта управлінської діяльності в її суб'єкт: участь персоналу в управлінні, уп-

равління працею, розподіл прибутку, фінансування, соціальний розвиток колективу;

– наукові методи управління змінами необхідні тому, що це управління носить найчастіше творчий характер і часто потребує проведення експериментів у силу відсутності достатньо методологічного та теоретичного опрацювання, це можуть бути спостереження і аналіз, експеримент, моделювання; створення і керівництво, творчі групи, проектні організації; розробка наукових програм та їх реалізація; дослідження наукових джерел інформації тощо.

Залежно від термінів реалізації відділяють такі методи управління змінами:

– тактичні методи управління змінами, які дозволяють досягати адаптації до умов зовнішнього середовища та покращення фінансових результатів діяльності підприємства у короткостроковій перспективі: аутсорсинг, санація, даунсайзинг, бенчмаркінг;

– стратегічні методи управління змінами спрямовані на зміну якісних характеристик підприємства у довгостроковій перспективі: ліквідація, створення нового підприємства, злиття, диверсифікація, модернізація, реструктуризація, реінжиніринг.

Залежно від об'єктів змін методи управління змінами ділять на три групи, для кожної з яких запропоновані інструменти управління змінами, під якими пропонується розуміти сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих і взаємозалежних засобів, що визначають зміст, порядок розроблення та впровадження тієї чи іншої зміни, що дозволяють за мінімальних витрат ресурсів і часу задовольняти вимоги розвитку (табл. 2).

Методи та інструменти управління змінами залежно від об'єктів змін [сформовано на основі [4]]

Методи і об'єкти управління змінами	Інструменти управління змінами
Методи, орієнтовані на структуру і стратегію (структура і система управління, стратегія і місія)	Проведення оцінки зовнішнього оточення з точки зору можливого його впливу на організаційну поведінку Проведення оцінки реакції організації на вимоги зовнішнього оточення Формулювання місії організації Розробка реалістичного сценарію відносно майбутніх вимог зовнішнього оточення
Методи, орієнтовані на людей і культуру (персонал і навички, культура, цінності та стиль, лідер змін, система винагороди)	Обговорення результатів організаційного діагнозу Формування команди Консультування по процесу Підвищення якості життя на роботі Система роботи «високі зобов'язання - високі досягнення»
Методи, орієнтовані на завдання і технології (процеси, технології)	Проектування роботи Соціотехнічні системи Гурток якості Реінжиніринг бізнес-процесів Загальне управління якістю

Залежно від моделі підприємства «механістичної» або «гуманістичної» пропонуємо виділити дві групи методів управління змінами:

– «жорсткі» (управління якістю, організаційне проектування, управління процесами, впровадження концепції бережливого виробництва, управління знаннями, вдосконалення системи менеджменту, зміни технологічного процесу, автоматизація управління, інформатизація управління);

– «м'які» (формування компетенції персоналу, навичок персоналу, формування організаційної культури, формування цінностей, формування стилю управління, вдосконалення системи винагороди, особливості лідера змін, організаційна поведінка, навчання персоналу, формування команд з розвитку, планування життя і кар'єри персоналу).

До групи методів управління змінами, які сприяють формуванню організацій, що самонавчаються, слід віднести:

– методи розвитку організаційної культури: поведінка керівника; заяви та декларації керівництва; ставлення до людей; навчання та підвищення кваліфікації; створення системи стимулювання праці; критерії відбору до організації; організаційні традиції та порядки; впровадження корпоративної символіки [7];

– методи організаційного навчання: метод петлі навчання та метод подвійної петлі навчання; метод формування ключових організаційних компетенцій; методи формування організації, що самонавчається: спільне бачення (візія, цінності, місія), групове навчання (груповий коучинг, фасилітація), інтелектуальні моделі (штучний інтелект), майстерність у вдосконаленні особистості (коучинг та менторінг).

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження підсумовують такі результати: методологічні основи управління змінами потребують широкого спектру методів та інструментів, коло яких буде постійно розширюватись, що зумовлено значними змінами у зовнішньому середовищі та появою нового типу організацій, які стають ефективними у такому середовищі. Тому доцільно доповнити методи управління змінами методами організаційного навчання та методами управління організаційною культурою.

Таке комбінування методів відкриває, з одного боку, можливість отримання більш швидкого результату через використання методів управління змін та впровадження нових концепцій менеджменту, що більш формалізовано, дає розуміння «з першого погляду» і пропонує жорсткий алгоритм реалізації; з іншого боку, – методи управління організаційною культурою та методи організаційного навчання пропонують нешвидкий результат, але набагато глибше впливає на організацію, забезпечуючи зміни на більш глибокому рівні, тим самим знижуючи ризик повернення до первісної ситуації.

Список використаних джерел

1. French W.L., Bell C.H. *Organization Development: Behavioral Science Interventions for Organization Improvement*. Prentice Hall, 1998. 360 p.
2. Алябина Е.А. *Российский и западный подходы к концепции организационного развития*. Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки. 2011. Том 11. Вып. 1. С. 105-117.
3. Beckhard R. *Organization development: strategies and models*. Addison-Wesley, 1969. 119 p.
4. Виханский А.И., Наумов А.И. *Менеджмент*. М.: Экономистъ, 2006. 670 с.
5. *Управління змінами* / О.С. Кузьмін та ін. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 356 с.
6. Doroshuk G.A., Gratsiotova G.O. *Proactive Change Management: Approaches and Tools*. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2018. № 2 (4). С. 30-39.
7. Doroshuk H. *The Role of Organizational Culture in Management System Innovation (the case of Ukraine)*. *Innovation and innovative processes in business, public administration and educational organizations: Proceedings of the 9th International Research Conference "Management Challenges in the 21st Century (Bratislava, April 27, 2017)*. Bratislava, 2017. pp. 324-330.

References

1. French W.L., Bell C.H. *Organization Development: Behavioral Science Interventions for Organization Improvement*. Prentice Hall, 1998. 360 p.
2. Alyabina Ye.A. *Russian and west approach to the concept of organizational development*. Herald of NSU. Series: Social and Economic Sciences. 2011. Vol. 11. Issue 1. pp. 105-117 (in Russian)
3. Beckhard R. *Organization development: strategies and models*. Addison-Wesley, 1969. 119 p.

4. Vihanskiy O.S., Naumov A.I. *Management. Moscow: The Economist, 2006. 670 p. (in Russian)*

5. *Change management / O.Ye. Kuzmin et.al. Lviv: Publishing house of "Lvivska Politekhnik", 2014. 356 p. (in Ukrainian)*

6. Doroshuk G.A., Gratsiotova G.O. *Proactive Change Management: Approaches and Tools. Economical Journal of Odesa polytechnic University. 2018. № 2 (4). pp. 30-39.*

7. Doroshuk H. *The Role of Organizational Culture in Management System Innovation (the case of Ukraine). Innovation and innovative processes in business, public administration and educational organizations: Proceedings of the 9th International Research Conference "Management Challenges in the 21st Century (Bratislava, April 27, 2017). Bratislava, 2017. pp. 324-330.*

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. **Значна (!) економія коштів** на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua